

ČASOPIS MINISTARSTVA EVROPSKIH POSLOVA

Broj 1 - Decembar 2017

EUROKAZ

mep
Ministarstvo
evropskih
poslova

Impresum:

Eurokaz
časopis o evropskoj integraciji Crne Gore

Broj: 1

Izdavač:
Ministarstvo evropskih poslova Crne Gore

Uređivački tim:
Direkcija za informisanje
Ministarstva evropskih poslova

Grafički dizajn:
Radna soba

Kontakt:
Direkcija za informisanje
Ministarstva evropskih poslova
Bulevar revolucije 15, Podgorica

Tel: + 382 20 416 368
E-mail: kabinet@mep.gov.me
Web: www.mep.gov.me
www.eu.me

Sadržaj

Uvodnik

1. Uvodna riječ ministra evropskih poslova Aleksandra Andrije Pejovića 4-5

Aktuelno iz Ministarstva:

2. MEP - naša uloga i misija.....6-7
3. Jubilej reformi i napretka.....8-11
4. Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2018 - 2020 12-13
5. Sloboda kretanja radnika.....14-17
6. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga.....18-21
7. Stratejski pogled u budućnost.....22-23

Pozdrav iz EU

8. 2025. nije fiksni rok, Crna Gora može u EU i ranije 24-25
9. Crna Gora da završi pregovore do 2021.....26-27

Rezultati reformi

10. Suštinske reforme zatvaraju poglavlja 23 i 24.....28-33

Aktuelno iz Ipe

11. Podsticaj dinamičnijem ekonomskom rastu i razvoju Crne Gore i regiona.....34-35

Uspješni primjeri korišćenja EU fondova

12. Museumcultour.....36-39
13. Umrežavanjem do uspješnih EU projekata u lokalnim zajednicama.....40-42
14. Kulturna politika Evropske unije.....43-45

Pogled iz civilnog sektora

15. Civilni sektor partner u dostizanju EU standarda.....46-47

Aktuelnosti iz EU

16. Kako je eskalirao problem različitog kvaliteta proizvoda na istoku i zapadu Evrope.....48-50

Aktuelnosti iz EU/Ekonomija

17. Velika poslovna prilika neograničenom pristupu više od 500 miliona potrošača 51-55

Zanimljivosti

18. Bridž i procedura.....56-59
19. Osnovci pokazali koliko znaju o EU 60-61
20. Kolaž fotografija 62-63

Uvodna riječ ministra evropskih poslova Aleksandra Andrije Pejovića

Crna Gora se nalazi duboko u procesu pregovora o pristupanju Evropskoj uniji (EU), koji je direktni rezultat ostvarene nezavisnosti 2006, ali i brojnih pripremnih aktivnosti koje je javna uprava preduzimala u kontinuitetu. Činjenica da se Crna Gora nalazi u ovako bitnom, zahtjevnom i sveobuhvatnom procesu znači da se reforme i dinamika razvoja odvijaju nesmetano i u okviru jednog kvalitetnog okvira i trasiranog puta prema članstvu u najvažnijoj i najsofisticiranijoj organizaciji država na svijetu.

Pristupanje Crne Gore evropskoj zajednici posao je čitavog društva i uspjeh svakog građanina, zbog čega kao posebnu vrijednost želim istaći saradnju i napor ljudi u Crnoj Gori i objedinjavanje znanja, iskustva i energije. Pregovaračku strukturu Crne Gore danas čini više od 1.400 članova - predstavnika izvršne, zakonodavne i sudske vlasti, akademske zajednice, civilnog sektora i učesnika svih društvenih struktura. Uspjesi crnogorske administracije i cijelog društva potvrda su posvećenog rada i motiv da svi radimo više i bolje.

Članstvo u EU otvoriće građanima i našoj državi mnoge mogućnosti, za koje se treba pripremiti na vrijeme i informisati na pravi način. Zato je Ministarstvo evropskih poslova pokrenulo prvi časopis, Eurokaz, koji je rezultat naše želje da crnogorskim građanima, prijateljima i partnerima

Crne Gore predstavimo aktivnosti i misiju ovog Vladinog resora i približimo javnosti proces pristupanja EU i aktuelnosti na tom putu.

Ni na ovom zadatku nijesmo bili usamljeni. Učesnici pregovora o pristupanju, predstavnici civilnog sektora i novinari, kroz tekstove objavljene u ovom časopisu pružiće građanima precizne, pravovremene i sveobuhvatne informacije o tome gdje je naša država na putu prema EU i što nas čeka u nastavku tog procesa.

Eurokaz će, na svakih šest mjeseci, svjedočiti o posvećenosti i odlučnosti društva da Crnu Goru uvede u grupu najrazvijenijih država evropskog kontinenta i ukazivati na preostale, ali i ispunjene zadatke i obaveze iz svih pregovaračkih oblasti.

Prvim brojem časopisa obilježićemo važan datum - godišnjicu rada Ministarstva evropskih poslova, koje je tokom prve godine svog rada uspješno koordiniralo pregovaračkim procesom. Sveobuhvatne pripreme za članstvo u EU počele su mnogo ranije, a formiranje ovog Ministarstva samo je dalo dodatni impuls saradnji Crne Gore s EU.

Crnoj Gori, bez sumnje, predstoji nastavak ozbiljnog rada i veliki izazovi, a crnogorska administracija biće i dalje jednako odgovorna i posvećena napretku, spremna na rad, učenje i sazrijevanje. Crna Gora je kvalitetnim reformama i dobrom dinamikom obavljenog posla opravdala dosadašnja očekivanja, a uvjeren sam da ćemo u istom duhu nastaviti naš put prema EU.

MEP - naša uloga i misija

Piše: Bojana Mučalica, Ministarstvo evropskih poslova

Nova faza pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, u kojoj je otvorena većina pregovaračkih poglavlja, a privremeno i zatvorena tri, nametnula je potrebu za novim načinom koordinacije evropske integracije naše države. Uloga koordinatora ovog procesa od 28. novembra 2016. godine je povjerena posebnom resoru - Ministarstvu evropskih poslova, na čelu s ministrom Aleksandrom Andrijom Pejovićem.

Ministarstvo evropskih poslova je tako nastavilo sa sprovođenjem obaveza iz evropske agende u namjeri da potvrdi prepoznatljivost Crne Gore kao pouzdanog partnera u procesu pristupanja EU i održi ulogu lidera u oblasti evropske integracije.

U rukama MEP-a sada nije samo vođenje pregovora, već široke nadležnosti ka usmjeravanju Crne Gore prema EU. Ove aktivnosti prati ambiciozno, ali realno očekivanje Vlade da do kraja njenog mandata proces pregovora bude završen.

MEP je osnovan s idejom da bude dobro organizovan, efikasan, dinamičan i otvoren resor, spreman da preuzme ulogu koja mu je povjerena i okupi ljude oko iste vizije i zadatka - da crnogorsko društvo živi u skladu s evropskim standardima, kao dio zajednice najrazvijenijih evropskih zemalja.

Ministarstvo je u ovoj godini, u okviru novoformiranih organizacijskih jedinica i uz predan rad svih zaposlenih, počelo s uspostavljanjem sistema za efikasniju usklađenost strategijskog planiranja javnih politika, posredstvom uspostavljanja regulatornog okvira kojim će se definisati sadržina i procedura pripreme strategijskih dokumenata kojima se utvrđuju javne politike, naročito u sektorskim politikama značajnim za proces

pristupanja EU.

Poslovi Ministarstva, u cilju efikasnog ostvarivanja procesa rada, su organizovani u okviru pet direktorata i to: Direktorata za pristupanje EU, Direktorata za pravnu tekovinu EU, Direktorata za evropske fondove, Direktorata za koordinaciju, praćenje usklađenosti i praćenje sprovođenja strategija i Direktorata za informisanje i informatičku podršku. Aktivnosti MEP-a su dodatno organizovane i kroz Kabinet ministra, Službu za opšte poslove, ljudske resurse i finansije i Kancelariju za podršku glavnom pregovoraču.

U Direktoratu za pristupanje EU se koordinira proces pristupanja EU, kroz praćenje sprovođenja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i proces pristupnih pregovora uz stalnu saradnju sa svim crnogorskim državnim institucijama, svim akterima crnogorskog pregovaračkog procesa i institucijama EU.

Zadatak Direktorata za pravnu tekovinu EU je da koordinira procese usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU i pripreme nacionalne verzije pravne tekovine Evropske unije.

U nadležnosti Direktorata za evropske fondove je koordinacija programiranja, nadgledanja i ocjenjivanja bespovratne finansijske podrške EU (IPA), kao i informisanje građana o raspoloživim sredstvima EU i rad na jačanju kapaciteta za korišćenje EU fondova.

Naš Direktorat za koordinaciju, praćenje usklađenosti i praćenje sprovođenja strategija kojima se utvrđuju javne politike stara se o usklađenosti strategijskih dokumenata kojima se utvrđuju javne politike i njihovom boljem kvalitetu i prati njihovu uvezanost s ključnim strateškim dokumentima Crne Gore, prioritetnim ciljevima Vlade i ključnim evropskim politikama, te njihovom sprovođenju.

Da građani budu pravovremeno informisani o svim aktuelnostima u vezi s pristupanjem Crne Gore EU posao je Direktorata za informisanje i informatičku podršku, koji pruža i informatičku podršku pregovaračkom timu s ciljem efikasnog vođenja procesa pristupanja EU.

Želja svih zaposlenih u MEP-u je da izgrade moderno i dobro organizovano Ministarstvo, u kojem vlada timski duh, jer će samo na taj način svi biti posvećeni uspješnom i odgovornom upravljanju evropskim poslovima u saradnji s drugim instituci-

jama, usmjereni na jačanje veza s institucijama i članicama EU.

Da bi Crna Gora i dalje bila vodeća zemlja u procesu evropskih integracija i, prema ocjenama evropskih zvaničnika, uspješna priča na Zapadnom Balkanu, Ministarstvo evropskih poslova će i dalje predano raditi na održavanju dosadašnje dinamike pregovaračkog procesa, u interesu nastavka procesa u dosadašnjem obimu i s istim kvalitetom saradnje s institucijama i članicama EU održavati dosadašnju dinamiku pregovaračkog procesa.

Piše: **Bojana Mučalica**, Ministarstvo evropskih poslova

Zvanični pregovori o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji počeli su prije pet godina. Naša država je postigla i više od onog što taj, relativno kratak, vremenski okvir dozvoljava. O uspješnosti reformi svjedoči činjenica da Crna Gora danas ima 30 otvorenih poglavlja, čime je država zakoračila u novu fazu, koja podrazumijeva zatvaranje pregovaračkih poglavlja.

Na Međuvladinoj konferenciji u Luksemburgu 20. juna, Crna Gora je privremeno zatvorila poglavlje 30 - Vanjski odnosi. Time je bilans privremeno zatvorenih poglavlja, uz poglavlja 25 - Nauka i istraživanje i 26 - Obrazovanje i kultura, povećan na tri. Na istoj konferenciji su otvorena dva nova pregovaračka poglavlja, Poglavlje 1 - Slobodno kretanje roba i 22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata. Uspješna evropska godina naše zemlje završena je još jednim važnim događajem - na Međuvladinoj konferenciji u Briselu su u decembru otvorena još dva poglavlja u pregovorima s EU, Poglavlje 2. Sloboda kretanja radnika i Poglavlje 3. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga.

Ministar evropskih poslova Crne Gore, Aleksandar Andrija Pejović, uvjeren je da je pred nama otvaranje i posljednjih poglavlja. „Imajući u vidu unutrašnju pripremljenost i čvrstu odlučnost Vlade da u narednom periodu intenzivira reformske procese, uvjeren sam da ćemo uskoro biti u prilici ispuniti završna mjerila i stvoriti uslove za zatvaranje još nekih poglavlja, poput onih koja se odnose na privredno pravo, pravo intelektualne svojine, informatičko društvo i medije, preduzetništvo i industrijsku politiku, transevropske mreže. Paralelno s tim nastavićemo raditi i

Jubilej reformi i napretka

na ispunjavanju završnih mjerila u ostalim poglavljima, kako bismo u mandatu ove Vlade okončali pristupne pregovore i pripremili se za stupanje u članstvo”, poručio je Pejović na nedavno održanoj konferenciji povodom pet godina od otvaranja pregovora s EU.

Ono što je možda najviše obilježilo protekli petogodišnji period je rad na poglavljima 23 – Pravosuđe i temeljna prava i 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost. Sprovođenje akcionih planova je rezultiralo zaokruženim pravnim okvirom koji je usklađen s kvalitetnim evropskim propisima i prati dobre standarde. Radnim dokumentom Evropske komisije o trenutnom stanju u ova dva poglavlja, koji je nedavno objavljen, Crna Gora je dobila priznanje za sve ono što je u proteklom periodu dobro urađeno. Ovaj dokument sadrži i niz preporuka za dodatni napredak u više oblasti.

Pitanje koje se nameće, uprkos rezultatima, jeste da li su crnogorska administracija i kompletno društvo

mogli više i bolje.

„Svakako da uvijek može i bolje i više, ali u uslovima pod kojima Crna Gora vodi pregovore, siguran sam da smo u mnogim oblastima učinili najviše što se moglo, a u drugima smo naučili lekcije i stekli iskustvo za bolji budući rad. Podsjetiću da smo prva zemlja koja pregovara po novom pristupu čije je težište na vladavini prava i da je, u odnosu na ranija proširenja, fokus trenutno više na primjeni politika i postizanju konkretnih mjerljivih rezultata, što ovaj proces za zemlje Zapadnog Balkana čini mnogo zahtjevnijim i složenijim”, pojasnio je Pejović.

Crna Gora je u fazi pristupanja EU u kojoj ne pregovara samo puko prenošenje pravne tekovine i ispisivanje i usvajanje zakona, već pokazuje da sistem daje rezultate u praksi, što zahtijeva vrijeme. Na umu treba imati i različitu dinamiku u napredovanju država regiona prema EU, kao i činjenicu da države Zapadnog

Balkana ne završavaju istim tempom svoje obaveze ka EU, kako bi se moglo govoriti o balansu u regionalnom pristupu. Crna Gora, svakako, želi da i ostali susjedi što brže i kvalitetnije napreduju prema članstvu u EU.

EU se raduje zajedničkoj budućnosti s Crnom Gorom, ističe šef Delegacije EU u Podgorici, ambasador Ajvo Orav, poručujući da proces proširenja donosi novu snagu Uniji. „Stabilan napredak koji zemlja ostvaruje u pregovorima o proširenju svjedoči tome da se predan rad isplati i da reforme garantuju da će proces teći dalje”, poručio je ambasador Orav, ukazujući da su EU, njena pravna tekovina, kao i politika proširenja vremenom evoluirali, a da je rezultat toga zahtjevniji pregovarački proces.

Ono što povezuje svaku državu koja teži evropskoj porodici, nezavisno od vremenskih okvira pristupanja Uniji, jeste jedinstven sistem vrijednosti, koji se ogleda u stabilnosti institucija, vladavini prava, poštovanju ljudskih prava i zaštiti manjina, kao stubovima savremene EU.

Pravni okvir za postepeno približavanje evropskim standardima svake države predstavlja Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Crna Gora je ove godine proslavila značajan jubilej – deset godina od potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU, čime su započete sveobuhvatne pripreme za članstvo Crne Gore u EU. Potpisom koji je tadašnji crnogorski premijer Željko Šturanović, u prisustvu ministra inostranih poslova Milana Ročena i ministarke evropske integracije Gordane Đurović, 15. oktobra 2007. godine stavio na Sporazum, Crna Gora je ušla u svoj prvi sveobuhvatni ugovorni odnos s Unijom. Stupanjem na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 1. maja 2010. godine označena je nova faza integracije u EU, koja je formalno obavezala Crnu Goru na usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU, kao i na usklađivanje stavova i politika u svim oblastima saradnje. Potpisivanje Spora-

zuma o stabilizaciji i pridruživanju omogućilo je Crnoj Gori da 2008. godine podnese zahtjev za status kandidata za članstvo u EU, a u junu 2012. i da počne pregovore o pristupanju EU. Uslijedila je saradnja u evropskim integracijama s Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Makedonijom i Srbijom, a proces pristupanja je omogućio našoj državi korišćenje bespovratne pretpriputne finansijske podrške u iznosu od 620 miliona eura za period od 2007. godine. Crna Gora je uspjela da se kvalitetno pripremi za izazove članstva u EU u zakonodavstvu, ali i da postane članica brojnih međunarodnih organizacija – NATO-a, Svjetske trgovinske organizacije, CEFTA, i drugih globalnih i regionalnih organizacija. Reformisan je okvir i sistem rada u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, pojednostavljene su administrativne procedure i smanjen je broj zaostalih sudskih predmeta i trajanje sudskih postupaka. U 29 evropskih država članica šengenske zone ukinute su vize za crnogorske građane.

Napredak Crne Gore u sprovođenju ključnih reformi i ispunjavanju uslova za članstvo u EU pozdravili su i evropski partneri, koji su pozvali na nastavak dobre dinamike reformskih procesa na planu evropskih integracija. Direktorica za Zapadni Balkan u Generalnoj direkciji za susjedsku politiku i pregovore o proširenju, Henoveva Ruis Kalavera, poručuje da je strateški prioritet EU dalje intenziviranje rada na integraciji cijelog regiona, a da je napredovanje u pristupanju zasnovano na zaslugama svake države pojedinačno. Njena poruka je jasna: svaka od zemalja drži ključ od EU u svojim rukama, a članstvo u EU nije samo cilj crnogorske nacije, već čvrsta i neupitna namjera EU. S druge strane, u Ministarstvu evropskih poslova Crne Gore su odlučni da veliki izazov pristupanja EU za malu administraciju kao što je crnogorska, dočekaju s motivacijom i željom za napretkom, s jednim ciljem – da i crnogorska država bude dio zajednice koja dijeli iste evropske vrijednosti.

Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2018 – 2020

Marina Vujačić, državna sekretarka
u Ministarstvu evropskih poslova

Među brojnim obavezama u prvoj godini svog četvorogodišnjeg mandata Ministarstvo evropskih poslova je u septembru pristupilo koordinaciji izrade novog Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG) čije je usvajanje planirano u januaru 2018.

Program pristupanja predstavlja plan za izradu i utvrđivanje pravnog okvira (zakoni i podzakonski akti), strategijskih planova (strategije i akcioni planovi), kao i potrebe za administrativnim kapacitetima, odnosno planove i potrebe kadrovskog jačanja ili reorganizacije postojećeg kadra unutar sistema na poslovima važnim za evropsku integraciju naše zemlje u narednom trogodišnjem periodu. Adekvatna primjena pravnog okvira i strategijskih planova je nemoguća bez jačanja administrativnih kapaciteta, odnosno sposobnog i spremnog kadra da odgovori svim zahtjevima i izazovima koje proces pristupanja, i kasnijeg članstva nosi sa sobom.

Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG) 2018 - 2020 je sveobuhvatan dokument koji se odnosi na preuzimanje pravne tekovine Evropske unije, a koji obuhvata obaveze iz 33 pregovaračka poglavlja, koliko ih pregovara Crna Gora.

Njegovo usvajanje planirano je uporedo s usvajanjem Srednjoročnog Programa rada Vlade 2018 - 2020, i Programom ekonomskih reformi i sl.

Program pristupanja je po strukturi definisan kao tabelarni prikaz koji pruža kvalitetan pregled relevantnog zakonodavstva za poglavlja, institucije koje su zadužene za njihovo sprovođenje, stepen usklađenosti s pravnom

tekovinom EU i rok za potpuno usklađivanje u slučaju djelimične usklađenosti ili neusklađenosti. Sadrži nekoliko segmenata i to: uvod u poglavlje, postojeće stanje, odnosno status u zakonodavnom i strategijskom okviru, i administrativnim kapacitetima, kao i buduće aktivnosti, odnosno plan za prilagođavanje pravnoj tekovini EU.

Već proteklih godina od 2014. kroz sprovođenje Programa pristupanja predano smo izgrađivali pravni i strategijski okvir i jačali administrativne kapacitete u odnosu na obaveze iz pregovaračkog procesa s ciljem preuzimanja evropskih standarda u brojnim oblastima života i postizanja većeg nivoa kvaliteta života građana. Program pristupanja omogućava jasnije, brže i operativnije praćenje koordinaciju i sagledavanje aktivnosti svih ključnih nosilaca procesa.

Kako bismo na strateški, sveobuhvatan i pregledan način definisali obaveze, obim i dinamiku reformi koje su potrebne za dalje prilagođavanje Crne Gore pravnoj tekovini EU pristupili smo izradi novog Programa pristupanja 2018 - 2020 zbog neophodnosti što preciznijeg planiranja i međusobne koordinacije između različitih institucija. Iako nimalo jednostavan zadatak trogodišnjeg planiranja, ovim dokumentom ćemo okvirno odrediti obaveze koje je potrebno ispuniti do 2020. u cilju postizanja unutrašnje spremnosti za članstvo u EU. Te obaveze podrazumijevaju dalji rad na usklađivanju domaćih propisa s evropskim, i što je još važnije, jačanje kapaciteta za njihovu kvalitetnu primjenu koja donosi vidljive i mjerljive rezultate, odnosno suštinske i mjerljive promjene za građane.

Program pristupanja je, može se reći, prvi dokument koji objedinjuje sve značajne propise koji se uvezuju s direktivama Evropske unije u jednu cjelinu, a institucijama omogućava međusobno i bolje planiranje i koordinaciju posebno imajući u vidu da neki zakoni i strategijski dokumenti obuhvataju obaveze iz više pregovaračkih poglavlja, u čijem je sprovođenju samim tim uključeno više institucija. Ipak, važno je razumjeti da Program pristupanja nije dokument koji obuhvata

cijelu evropsku agendu, već predstavlja potrebu usmjerenja obaveza u narednim godinama radi balansiranog pregovaranja, odnosno ispunjavanja obaveza.

U izradi dokumenta uključen je veliki broj institucija, a ispred Ministarstva evropskih poslova su uključena četiri direktorata, čije su nadležnosti pravna tekovina, pristupanje Evropskoj uniji, strategijsko planiranje i praćenje sprovođenja strategija, i informisanje i informatička podrška.

Odslikavanje obaveza u svim pregovaračkim poglavljima, te činjenica da se on odnosi na veliki broj institucija ukazuje na važnost ovog dokumenta čija primjena dotiče sve građane od preduzetnika, poljoprivrednika, poslovnu i akademsku zajednicu. Ovo je ujedno jedan od razloga važnosti učešća šire strukture uključujući civilni sektor, odnosno nevladine organizacije. Na ovaj način direktno omogućavamo da građani utiču na proces donošenja odluka, odnosno politika koje ih se tiču, a proces činimo transparentnim i javnim za sve.

Predstavnicima NVO koji su ujedno članovi radnih grupa će biti uključeni i kroz rad sektorskih radnih grupa koje će tretirati pitanja po tematici bliskih poglavlja, i to u ranijoj fazi planiranja PPCG nakon definisanja prvog nacrtu dokumenta. Ovakav pristup predstavlja novinu u pristupu nastalu zbog potrebe uključivanja zainteresovanih predstavnika civilnog sektora u izradu jednog od najvažnijih strategijskih dokumenta čija će dosljedna i efikasna primjena osigurati uspješan nastavak reformi i dalje napredovanje prema članstvu u EU, kao i na osnovu predloga predstavnika NVO u toku ranijih konsultacija.

Zbog svega navedenog vjerujemo da će nas kvalitetna i sveobuhvatna priprema, a potom posvećena i temeljna realizacija Programa pristupanja značajno približiti evropskim standardima i učvrstiti već dobro trasiran put ka članstvu u Evropskoj uniji.

Sloboda kretanja radnika

Piše: Melita Rastoder Ljaić,
Ministarstvo evropskih poslova

Milioni stanovnika Evropske unije, zapravo, ne žive u zemlji svog porijekla. Najveći dio migranata ne potiče ni iz zemalja članica EU. Nepoznavanje prirode i temelja na kojima počiva EU bi mnoge, posebno, neke naše sugrađane i susjede s dugom istorijom „straha od drugog i nepoznatog“ dovelo u rebus o tome „čija je Evropska unija“. EU je svih njenih građana, različitog porijekla, obrazovanja, jezika, profesije i opredjeljenja.

EU, utemeljena na principima jednog otvorenog društva, promovise mir, njegove vrijednosti i dobrobiti svih njenih naroda. Osnovne vrijednosti na kojima počiva evropsko društvo

su ravnopravnost, poštovanje ljudskih prava i vladavina prava. Države članice su svjesne značaja svojih međusobnih „isprepletenih“ veza, te EU koriste, upravo, da sarađuju kako bi dostigle veće zajedničko dobro.

Sloboda kretanja radnika je, u tom kontekstu, jedan od najvažnijih modaliteta njihove saradnje, koja pored funkcionalnog smisla, ohrabruje toleranciju, međusobno upoznavanje i razumijevanje „onog drugog“.

Naime, sloboda kretanja radnika je - uz slobodno kretanje robe, usluga i kapitala - jedno od četiri temeljna principa EU garantovane Riskim ugovorom iz 1957. To, u biti, podrazumijeva da građani EU mogu da žive i rade u bilo kojoj državi članici EU. Mnogi Evropljani, uprkos raznovrsnim krizama, vide slobodu kretanja radnika kao najveći uspjeh Unije, i to prije mira, jedinstvene valute i studentskih razmjena.

Podsjetimo se da je početna inicijativa u omogućavanju slobodnog kretanja radnika pokrenuta uspostavljanjem Evropske zajednice za uglj i čelik 1951, kada su uklonjena ograničenja za zapošljavanje radnika zasnovana na državljanstvu u industriji uglja i čelika. S konceptom „evropskog građanstva“ u Mastrohskom ugovoru, načelo slobodnog kretanja je pripalo svakom građaninu Unije.

Imajući u vidu da je sloboda radnika najkompleksnija kategorija u okviru ovog temeljnog prava, cilj je da se ukine svaka diskriminacija u vezi s zapošljavanjem, zaradom i drugim uslovima rada i zapošljavanja radnika iz EU. U skladu s tim, građani EU mogu da traže posao u drugoj državi članici EU, mogu da rade bez potrebe za radnom dozvolom i da borave u odabranoj državi u kojoj rade, kao i da imaju jednak tretman s državljanima te države u pristupu zapošljavanju, radnim uslovima i drugim

socijalnim prednostima. Građani EU mogu da imaju određene modele zdravstvenog i socijalnog osiguranja koji su prenijeti u državu u kojoj traže zaposlenje. Konačno, korist, u ovom kontekstu, mogu imati i članovi porodice radnika iz EU koji imaju pristup istim pravima i koristima kao građani te države. Važno je naglasiti da se pravo na slobodno kretanje radnika bez diskriminacije odnosi na sve radnike iz država članica bez obzira na to da li su zaposleni na određeno ili neodređeno vrijeme, sezonski ili su prekogranični radnici koji pružaju usluge. Ipak, pravila o slobodnom kretanju radnika se ne primjenjuju na upućene radnike, koje poslodavci, korištenjem slobode pružanja usluga, privremeno šalju radnike u inostranstvo, a koji su zaštićeni drugim pravnim osnovom.

Ono što je znalo predstavljati izazov u ostvarivanju prava na slobodno bavljenje svojim zanimanjem u različitim država-

ma članicama jeste praktično sprovođenje tog načela, imajući u vidu razlike u nacionalnim uslovima za bavljenje određenim zanimanjima u državi domaćinu. Iz tog razloga se pristupilo reformisanju sistema priznavanja stručnih kvalifikacija, kako bi tržište rada postalo fleksibilnije i time se podstaklo automatsko priznavanje kvalifikacija.

U tom kontesktu, uspostavljena je Mreža za saradnju EU-RES (Evropska mreža službi za zapošljavanje) koja obuhvata Komisiju, javne službe za zapošljavanje država članica EU i drugih partnerskih organizacija, kao i Švajcarske.

Pored toga, EU je uložila velike napore u podsticanje mobilnosti radnika, posebno kroz evropsku karticu zdravstvenog osiguranja, koordinaciju sistema socijalne sigurnosti, obezbjeđivanje pravnog osnova o minimalnim zahtjevima za poboljšanje mobilnosti radnika među državama članicama unapređivanjem sticanja i očuvanja prava na dopunsku penziju, kao i za lakše ostvarivanje prava dodijeljenih radnicima u kontekstu slobodnog kretanja radnika.

Omogućavajući radnicima da se slobodno kreću, Zajednica je trebalo da poveća ekonomsku efikasnost tako što će dozvoliti radnicima da traže posao koji najbolje odgovara njihovim vještinama i iskustvu, istovremeno dozvoljavajući preduzećima da angažuju najadekvatnije radnike.

Ipak, poslije skoro 60 godina, EU se suočava s jednom od najvećih kriza u svojoj istoriji. Naime, pored još uvijek snažnog uticaja globalne ekonomske i finansijske krize, pred Unijom su zabrinjavajući izazovi kao što su imigraciona kriza, rastući trend radikalizma i ekstremizma, posljedični uspon desničarskih partija i Bregzit. Migracija radne snage je, vjerovatno, jedan od najkontraverznijih aspekata ekonomskih integracija u Evropi. U mnogim državama je raspostranjen stav o odgovornosti imigranata za visoku stopu nezaposlenosti, zloupotrebu socijalnih programa, kriminal i ugroženu bezbjednost. Evidentno je da su određene države, poput, Velike Britanije, zabrinute zbog posljedica migracija stanovništva i radnika, posebno, iz siromašnijih država istočne Evrope. Velika Britanija je bila posebno glasna zauzimajući se za stav da slobodan pristup tržištu rada ne smije da dovede do „masovne migracije“.

Istorija proširenja EU je dokazala neutemeljenost strahovanja da će nakon proširenja doći do velikih migracija radnika iz

novih država članica na tržišta rada dosadašnjih članica. Pokazalo se, naprotiv, da migracija nakon proširenja EU više pokazuje pad nego porast. Uprkos tome, pojedine države članice EU i dalje postavljaju zahtjev za prelaznim periodom (najčešće u trajanju do sedam godina) za slobodno kretanje radnika iz novih država članica za određena zanimanja, u zavisnosti od potražnje pojedinih radnih mjesta. Međutim, stvarnost je pokazala da sloboda kretanja radnika i sama migracija radnika poboljšava ukupnu efikasnost privrede EU i proizvodi dobitak usljed postojeće razlike između domaće i strane države do kojih u velikoj mjeri dolazi od razlike u ostvarenoj produktivnosti.

Konačno, dosadašnja iskustva, kako s talasima proširenja, tako i drugim podsticajima kretanja radnika, jeste da imigracija najčešće podiže nivo zaposlenosti i nacionalnog dohotka, već bi ograničavanje te slobode usporilo ekonomski oporavak i oslabilo ukupnu ekonomsku moć i uticaj EU. Konačno, sloboda kretanja radnika je pravo koje omogućava pokrivanje potreba tržišta rada posebno u državama gdje su određene profesije deficitarne ili je radna snaga u određenim oblastima nedovoljna. Pored toga, neizostavan argument za podsticanje mobilnosti radnika jeste opadanje broja radno sposobnog stanovništva Evrope što bi moglo rezultirati nedostatkom određenih vještina i radne snage koje dalje može uticati na ekonomski razvoj EU.

Nepobitne činjenice za „dvosmjernu“ korist slobode kretanja radnika leže, upravo, u odredbama pravne tekovine EU prema kojoj se obezbjeđuju: pravo na rad bez radne dozvole (osim radnika iz novih država članica koje su obuhvaćene prelaznim periodom), jednakost postupanja u zapošljavanju kao s državljanima članice u kojoj se rad obavlja; pravo na socijalnu sigurnost; pravo članova porodice da se pridruže radniku i primaju porodičnu naknadu; potpuna koordinacija sistema socijalne sigurnosti (pravo na penziju i doprinose za socijalnu sigurnost) i uzajamno priznavanje kvalifikacija.

Cilj navedenih prava je i u podsticanju mobilnosti radne snage između država članica EU, što je važan faktor ostvarivanja unutrašnjeg tržišta. Uprkos garantovanim pravima, radnu snagu u EU karakteriše mala prostorna i profesionalna pokretljivost. Prema tome, zajamčena sloboda kretanja radnika i stručnjaka u EU nije iskorištena u velikoj mjeri. Kako nizak stupanj mobilnosti radne snage u EU ima negativne posljedice na privredni rast, zaposlenost i stručnu osposobljenost radne snage, svjesna

ovog problema, EU nastoji da ukloni pomenute prepreke različitim mjerama koje imaju za cilj poboljšanje stanja zaposlenosti i podsticanje mobilnosti radne snage.

Evropska unija tradicionalno postavlja određena ograničenja u slobodnom kretanju radnika iz novih država članica, tzv. prelazni period. Primjera radi, prelazni period je bio određen za Španiju i Portugal u trajanju od sedam godina, tokom kog je radnicima iz tih zemalja bio ograničen slobodan pristup pri zapošljavanju, a sloboda njihovog kretanja postupno je ostvarena. Takođe, ograničenja za zapošljavanje hrvatskih radnika u EU predviđeno je po formuli „2+3+2“, što znači da početno ograničenje za pristup tržištu rada od dvije godine, države članice mogu nakon revizije produžiti za još tri godine, a uz opravdan razlog za još dodatne dvije godine. Prelazne mjere u slučaju Republike Hrvatske neopozivo prestaju da važe u junu 2020.

Odluku o prelaznom periodu za nove države članice donosi svaka stara članica EU posebno, zavisno od stanja na nacionalnom tržištu rada i potražnji za radnom snagom u određenim zanimanjima. Bude li u budućnosti prelazno razdoblje dogovoreno i za Crnu Goru, primjenjivaće se pravilo o prednosti. To znači da će poslodavci iz starih država članica imati obavezu da pri zapošljavanju daju prednost radnicima iz država pristupnica (na primjer, Crne Gore) pred radnicima iz trećih zemalja (nečlanica).

Imajući u vidu da Crna Gora, zaista, predstavlja dobar primjer uspjeha politike proširenja, kao i da je sam proces proširenja jedan od najvažnijih strateških ciljeva cijelog Zapadnog Balkana, uprkos izazovnom trenutku u kom se EU nalazi, Crna Gora ostaje strpljiva i odlučna u svom usmjerenju prema procesu evropske integracije.

Na toj liniji, na internom planu, su ispunjeni svi kriterijumi za otvaranje pregovora u ovoj oblasti, a Crna Gora broji svega 600 000 stanovnika i ne predstavlja „prijetnju“ za tržišta rada država članica. Crna Gora je dostavila Pregovaračku poziciju Evropskoj komisiji u julu 2014. i EK joj nije postavila početno mjerilo. Na zahtjev EK, ažurirana verzija Pregovaračke pozicije je prosljeđena u septembru 2016, kao i adendum na Poziciju u oktobru 2017. Iako je u nekom smislu, zbog političkog momentuma u EU i migracijske politike Velike Britanije, Crna Gora stagnirala u pogledu napredovanja ka otvaranju pregovora u ovom poglavlju, ona je u međuvremenu uložila značajne napore da uskladi zakonodav-

stvo s pravnom tekovinom EU koje obuhvata Poglavlje 2 Sloboda kretanja radnika. U tom kontekstu, radilo se na izmjenama i dopunama Zakona o strancima, kojim su uklonjene prepreke u zapošljavanju za strance, poput izdavanja posebne dozvole od strane Zavoda za zapošljavanje za strance o da na evidenciji nema lica koja ispunjavaju uslove za zasnivanje radnog odnosa na koje se ponuda odnosi ili je lice s evidencije Zavoda za zapošljavanje odbilo zasnivanje radnog odnosa na tim poslovima. Time je Zakon usklađen s Direktivom o jedinstvenom postupku izdavanja dozvole za boravak i rad koja propisuje da ne mogu postojati dupla ograničenja kada je u pitanju zapošljavanje stranaca već samo jedno. Tako je otklonjen i jedan od glavnih razloga negativne ocjene EK za ovo poglavlje u Izvještaju o Crnoj Gori za 2015.

Skupština je 28. XII 2015. godine donijela Zakon o zdravstvenom osiguranju. Istim Zakonom prepoznata je evropska kartica zdravstvenog osiguranja, i definisano da će sadržinu, obrazac i način izdavanja i korišćenja ove kartice propisati Fond za zdravstveno osiguranje. Vlada Crne Gore je 23. II 2017. usvojila Strategiju za integrisano upravljanje migracijama u Crnoj Gori za period 2017-2020, s Akcionim planom za implementaciju strategije za 2017. Osnovni cilj Strategije je potpuno usklađivanje i uspostavljanje pravnog okvira, kao i dodatno jačanje institucionalnog okvira koji pruža mogućnost djelotvornog sprovođenja politike kontrole migracionih kretanja u skladu s pravilima i standardima pravne tekovine, kao i uspostavljenje sistema monitoringa za praćenje Strategije i realizacije akcionih planova.

Ulaskom Crne Gore u Evropsku uniju, Zavod za zapošljavanje Crne Gore će postati dio evropske mreže javnih službi za zapošljavanje (EURES) i crnogorskim građanima biće dostupna usluga posredovanja pri zapošljavanju u drugim državama članicama Evropske unije. U cilju organizacionog prilagođavanja Zavoda za zapošljavanje Crne Gore potrebama EURES mreže, u Zavodu za zapošljavanje je 2013. godine formiran Odsjek za EURES i međunarodno posredovanje u zapošljavanju.

Na kraju, kako je Crna Gora je dokazala da je posvećena procesu proširenja i ispunjavanju obaveza iz evropske agende, i u ovoj oblasti, kao i da je njen rad i trud priznat i na visokim adresama u Briselu, nesumnjivo je da će se tržište rada u Crnoj Gori promijeniti i da će ovaj proces Crnoj Gori pružiti priliku za unapređenje života i poslovnog prostora njenih građana i radnika.

Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Piše: Danica Mijatović,
Ministarstvo evropskih poslova

Sloboda pružanja usluga jedna je od četiri fundamentalne slobode koje omogućavaju funkcionisanje jedinstvenog tržišta Evropske unije, uz slobodu kretanja robe, ljudi i kapitala. Zakonodavni okvir koji omogućava slobodno pružanje usluga, razmatra se u okviru trećeg pregovaračkog poglavlja - Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga, čije otvaranje očekujemo do kraja tekuće godine.

Ova kompleksna oblast obuhvata tri domena, i to:

- Međusobno priznavanje stručnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija (horizontalna nadležnost Ministarstva rada i socijalnog staranja i Ministarstva prosvjete);

- Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga (horizontalna nadležnost Ministarstva ekonomije);

- Poštansku djelatnost (horizontalna nadležnost Ministarstva ekonomije).

Ostale institucije koje su uključene u ovo pregovaračko poglavlje su: Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo finansija, Ministarstvo evropskih poslova, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo kulture, Ministarstvo ekonomije, Mi-

nistarstvo saobraćaja i pomorstva, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo nauke, Ministarstvo sporta, Privredna komora Crne Gore, Inženjerska komora, Advokatska komora, Ljekarska komora, Uprava za inspeksijske poslove, Zavod za intelektualnu svojinu, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Agencija za civilno vazduhoplovstvo, Agencija za zaštitu životne sredine i Regulatorna agencija za energetiku.

Imajući u vidu da je Crna Gora malo tržište koje se ne može pohvaliti značajnim obimom proizvodnje, kao i okolnost da se susrećemo s očitim suficitom pojedinih zanimanja, važno je istaći brojne benefite koje će usaglašavanje crnogorske legislativne s pravnom tekovinom EU kroz treće pregovaračko poglavlje donijeti našim građanima. Naime, kroz ovu oblast se omogućava otvaranje granica država članica EU za usluge svih privrednih društava i pojedina i osigurava jednakost u stečenim obrazovnim ispravama za sve regulisane profesije. To doprinosi povećanju mobilnosti i učešća na tržištu rada EU i unapređenju funkcionisanja jedinstvenog tržišta usluga. Konkretno, to znači da će domaća preduzeća i pravna lica moći da pružaju usluge širom EU,

slobodno i bez diskriminacije, kao i da će da će se priznati stečene kvalifikacije i prihvatiti diplome naših državljana u svim članicama EU, što će omogućiti da naši građani rade u okviru evropskog ekonomskog tržišta. Takođe, ovo će turistima, studentima, poslovnim ljudima koji putuju omogućiti da koriste proizvode i usluge jedinstvenog tržišta EU na lakši način, uz mogućnost da jednako s državljanima svih članica EU pružaju svoje usluge. Konačno, unapređenje funkcionisanja jedinstvenog tržišta usluga će doprinijeti rastu ekonomske snage preduzeća, posebno malih i srednjih preduzeća, povećati kon-

kurentnost usluga, pojednostaviti regulatorni okvir i doprinijeti stvaranju povoljnijeg poslovnog ambijenta i povećanju investicija, te osigurati kvalitet u obavljanju profesija koje su od uticaja na zdravlje i bezbjednost građana.

Crna Gora je u procesu usvajanja evropske vizije i propisa koji se tiču slobode pružanja usluga i može se pohvaliti time da je u proteklom periodu vrijedno radila na pripremi i donošenju propisa koji će obezbijediti sigurnost građana u pogledu pružanja usluga i zaštitu njihovih ekonomskih interesa od momenta pristupanja EU. O tome govori činje-

nica da je Crna Gora, prije svega, u 2014. usvojila Nacionalni plan razvoja kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija s Akcionim planom za period 2013-2018. Riječ je o sveobuhvatnoj strategiji za usklađivanje s pravnom tekovinom EU o profesionalnim kvalifikacijama, s posebnim osvrtom na zakonodavstvo i institucionalno usaglašavanje i upodobljavanje s Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija. Važno je pomenuti da je, u oblasti međusobnog priznavanja stručnih kvalifikacija, u velikoj mjeri zaokružen zakonodavni okvir donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, kao i Zakon o izmjenama i dopunama zakona o priznavanju inostranih obrazovnih isprava i izjednačavanju kvalifikacija u 2016. Takođe, u odnosu na regulisane profesije koje će se automatski priznavati u EU, u prethodnom periodu napravljen je značajan rezultat u kontekstu usklađivanja studijskih programa čijim završetkom se stižu kvalifikacije za obavljanje takvih regulisanih profesija. Naime, relevantne insitucije su u potpunosti inovirale i uskladile studijske programe Arhitekture, Medicine, Farmacije, Stomatologije i Visoke medicinske škole s zahtjevima Direktive 2005/36/EZ i njenim relevantnim izmjenama. Već je upisana prva generacija studenata koji studiraju po novom nastavnom planu i programu za ove novoakreditovane studijske programe. Studijski program Veterine i program za sticanje zvanja babice se ne organizuju u Crnoj Gori, jer se u Crnoj Gori program za edukaciju babica realizuje na nivou srednje škole, a za sada nema inicijativa za osnivanje studijskog programa iz oblasti veterine. U cilju potpunog usklađivanja s Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija, koja je izmijenjena i dopunjena Direktivom 2013/55/EU, preostaje još donošenje Zakona o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija tokom prve polovine 2018. Na osnovu ovog zakona biće utvrđena i Lista

regulisanih profesija.

Da bi politika prava osnivanja preduzeća i slobode pružanja usluga bila na stabilnim temeljima, Crna Gora kontinuirano sprovodi reforme s ciljem sprečavanja diskriminacije i pojednostavljivanja administrativnih procedura kako bi se olakšalo osnivanje preduzeća i olakšalo pružanje prekograničnih usluga između Crne Gore i država članica. Prema Direktivi o uslugama, da bi neka aktivnost bila „usluga“, mora je pružati fizičko ili pravno lice za ekonomsku naknadu, odnosno ona mora biti komercijane prirode. To je od posebne važnosti za otvorenu i eurizovanu ekonomiju Crne Gore, snažno orjentisanu na sektor usluga i uz model razvoja baziran na privlačenju stranih investicija kroz kontinuirano unapređenje poslovnog ambijenta redukcijom barijera biznisu. Kako bi se isto postiglo, bilo je potrebno donijeti Akcioni plan za transponovanje Direktive o uslugama kao i Zakon o uslugama. Tako je Vlada Crne Gore 2015. donijela pomenuti Akcioni plan za period 2015-2018, po kom se godišnje izvještava i prati realizacija implementacije Direktive u nacionalno zakonodavstvo. Taj proces za

sada teče planiranom dinamikom. Zatim je, kao novina u crnogorskom zakonodavstvu, 2017. donesen krovni Zakon o uslugama, kojim su propisana opšta načela i uslovi za obavljanje uslužnih djelatnosti na koje se zakon odnosi. S njim će se usklađivati i ostali propisi za uslužne djelatnosti s Direktivom 2006/123/EU o uslugama na unutrašnjem tržištu, a s obzirom na dinamičnost tržišta usluga, njime se osiguravaju i pravila za nove usluge koje se na tržištu mogu pojaviti. Zakon utvrđuje funkcionisanje Jedinствене kontakt tačke za usluge – JKT, putem internet stranice, na kojoj se na dva jezika (crnogorski i engleski), svim zainteresovanim licima pružaju informacije o postupcima i uslovima za pristup ili pružanje usluga u Crnoj Gori koje su predmet uređenja ovog zakona. Zakon o uslugama sadrži i pravni osnov za donošenje podzakonskog akata kojim će se definisati način saradnje i razmjene informacija s državama EEP, a naročito saradnje u vezi sa nadzorom nad pružanjem usluga, preduzimanjem mjera upozorenja i način rada Ministarstva ekonomije kada je u pitanju IMI sistem.

U novijem periodu, sprovedene su i izmjene nacionalnog zakonodavstva u cilju ukidanja zahtjeva za državljanstvom za pristup i uživanje slobode pružanja usluga (izuzev zahtjeva za državljanstvom opravdanim članom 51 Ugovora o funkcionisanju EU. Pod tim podrazumijevamo činjenicu da su donijeti Zakon o izmjenama i dopunama zakona o javnim izvršiteljima, Zakon o izmjenama i dopunama zakona o notarima, Zakon o advokaturi, Zakon o sudskim tumačima i Uredba o uslovima za obavljanje poslova zastupanja pred carinskim organom. Ove izmjene podrazumijevaju da se za javnog izvršitelja, advokata, sudskog tumača i zastupnika može imenovati državljanin države članice EU, od dana pristupanja Crne Gore EU.

Što se tiče oblasti poštanskih usluga, važno je istaći da liberalizovano tržište poštanskih usluga daje crnogorskim državljanima pristup jeftinim uslugama Univerzalnog poštanskog operatera, uz siguran protok takvih usluga kroz granice Evropske unije. Crna Gora je svoje zakonodavstvo u ovoj oblasti tokom 2016. i 2017. u velikoj mjeri harmonizovala s pravnom tekovinom EU, donošenjem Zakona o poštanskim uslugama i Pravilnika o poštanskim uslugama.

Pregovorima u ovom nadasve zanimljivom poglavlju, Crna Gora će nastaviti da se usmjerava ne samo na dalje usklađivanje zakonodavstva s evropskim do dana pristupanja, već i na sticanje opšte spremnosti da, jednom kada budemo članica EU, ravnopravno učestvujemo u aktivnostima koje su pod okriljem jedinstvenog tržišta EU. Ovo će našim građanima otvoriti brojne mogućnosti, naročito imajući u vidu slobodu pružanja usluga u užem smislu, odnosno prekogranično pružanje usluga koje je predviđeno članom 56 UFEU i koje je možda najatraktivnije iz ugla naših privrednika, a podrazumijeva mogućnost da bilo koje pravno ili fizičko lice nudi i pruža usluge bez promjene svog sjedišta, odnosno prebivališta.

Strategijski pogled u budućnost

Piše: Mila Brnović,
ICE saradnica u Ministarstvu evropskih poslova

Koordinacija politika i kvalitetno strategijsko planiranje su jedan od prioriteta Vlade Crne Gore i neupitno važan element razvoja jednog društva. Ipak, u praksi nijesmo uvijek svjesni šta sve podrazumijeva proces planiranja i formulisanja prioriteta. Ministarstvu evropskih poslova je, imajući u vidu dosadašnje iskustvo u koordinaciji evropskih poslova, ulogu u pregovaračkoj strukturi i interakciju s ostalim institucijama u Crnoj Gori, dodijeljena nadležnost uspostavljanja i razvoja sistema koordinacije i praćenja usklađenosti i sprovođenja strategija kojima se utvrđuju javne politike. U tom smislu, naš cilj je da svima približimo ne samo sve faze, već i koristi strategijskog planiranja za svaki pojedinačni resor, ali i državu u cjelini.

Ministarstvo evropskih poslova od marta 2017. predano radi na kreiranju uslova za kvalitetno strategijsko planiranje, koje će omogućiti efikasno trošenje budžetskih sredstava u skladu s realističkim i mjerljivim ciljevima.

Višemjesečni rad MEP-a na analizi kompletnog postojećeg strategijskog okvira, iako često nevidljiv, rezultirao je nizom inicijativa koje smo pokrenuli na bazi ekspertskog kritičkog osvrtu na aktuelni metod planiranja. Prije svega, analizom više od stotinu strategijskih dokumenata, od kojih je 119 strategija, došli smo do ključka da postoji značajna disproporcija među njima

u pogledu metodologije, trajanja, planiranja budžeta, mjera za sprovođenje, ali i usklađenosti s prioritetima Vlade. Shvatili smo da veliki broj strategija bez usklađenih i jasnih prioriteta može dovesti u pitanje efikasnost sprovođenja javnih politika, zbog čega smo posebnu pažnju posvetili uspostavljanju jedinstvenog koordinacionog mehanizma za jednoobrazno planiranje strategijskih dokumenata.

Uporedo s domaćim strategijskim dokumentima, analiziramo strategijske ciljeve i indikatore na nivou Evropske unije i svakog od direktorata, jer je od izuzetne važnosti voditi računa ne samo o usklađenosti na nivou Crne Gore, već i sa principima EU čiji model slijedimo.

Upravo u cilju reagovanja na ove izazove, MEP, Generalni sekretarijat Vlade i Ministarstvo finansija rade na formulisanju pravnog okvira kojim će preciznije definisati i kategorisati strategijske dokumente, njihov međusobni odnos i načini sprovođenja. Cilj precizne formulacije pravnog okvira jeste jačanje kvaliteta strategijskih dokumenata, uz postepeno smanjenje njihovog broja, kako bi se poboljšali efekti i efikasnost u sprovođenju i povezivanju budžetskih projekcija s prioritetima Vlade i resora. Dodatno, MEP, u cilju bolje koordinacije politika s ključnim prioritetima Vlade, pruža ekspertsku podršku Komisiji za izradu i praćenje Srednjeročnog programa rada Vlade 2018-2020. Kao primjer dobre prakse i osnov za srednjoročno planiranje drugim resorima, razvijamo srednjoročni Program rada Ministarstva evropskih poslova.

ročno planiranje drugim resorima, razvijamo srednjoročni Program rada Ministarstva evropskih poslova.

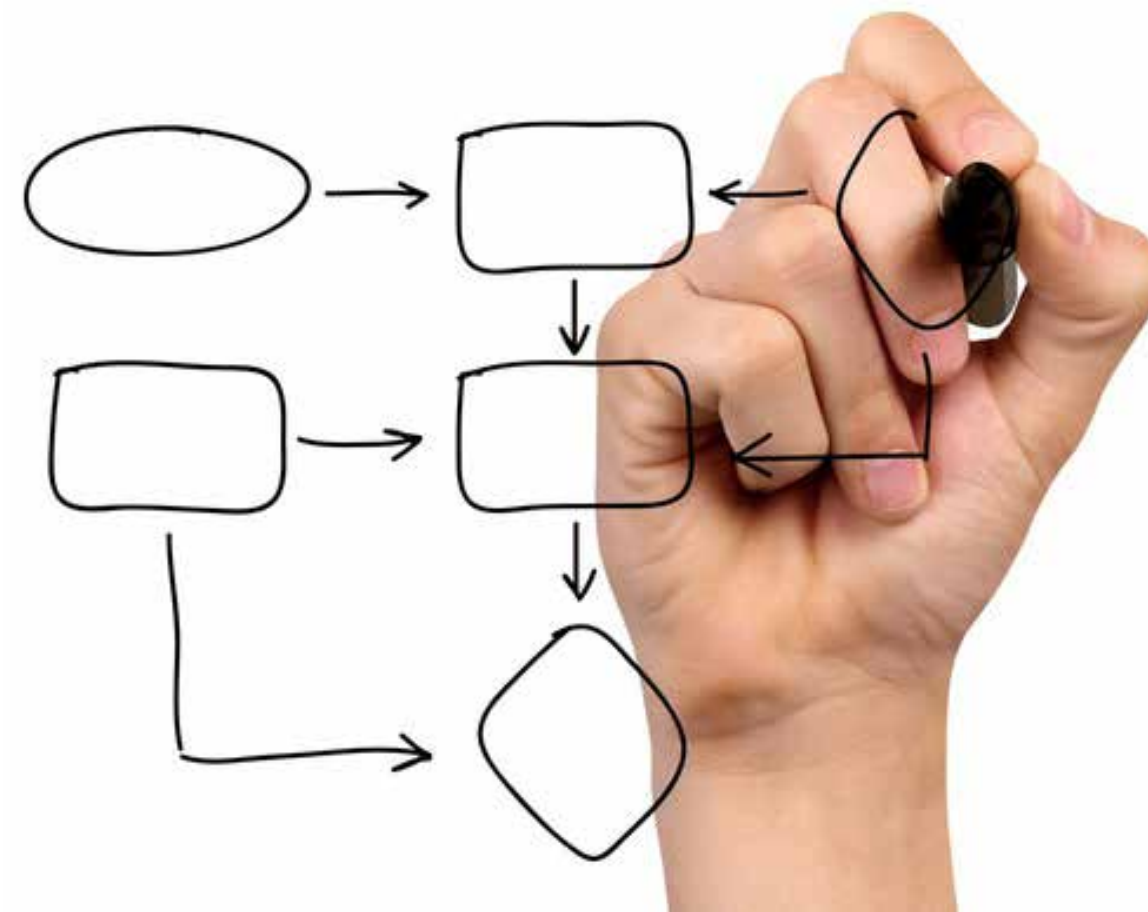
Prateći procesi formiranju pravnog okvira strategijskog planiranja su i kreiranje priručnika za izradu strategijskih dokumenata i formulisanje programa obuka za kontakt tačke u svim resorima za strategijsko planiranje. Oba procesa su izuzetno važna, jer će biti osnov prenošenja znanja na čitavu mrežu strategijskih planera koja je u formiranju: plan obuka je u procesu akreditacije, dok je priručnik u fazi izrade.

Proces strategijskog planiranja mora biti u vlasništvu svih. MEP koordiniše dijelom ovog procesa, ali uz konstantnu komunikaciju i koordinaciju sa svim zainteresovanim stranama i služi kao kontakt tačka ne samo za razmjenu informacija, već i pružanje korisnih sugestija u svakoj fazi procesa strategijskog planiranja. Tako su na našu adresu stizali upiti i predlozi od stranih i domaćih nezavisnih stručnjaka, ali i upiti za sagledavanje nacрте strategija, akcionih planova i izvještaja o sprovođenju ovih dokumenata.

Na kraju, najvažniji segment ovog procesa su građani i građanke Crne Gore – njima podnosimo račune i njihove interese štitimo. Upravo zbog njih je važno da, kako u pravnom smislu, tako i u praksi, zajednički planiramo održivo, odgovorno, transparentno i uvijek imamo na umu rezultate nasuprot pukog ispunjavanja forme.

U narednim mjesecima se očekuju prvi vidljivi plodovi rada MEP-a u vidu uspostavljenog pravnog okvira, objavljenog priručnika, sprovođenja niza obuka za državne službenike za pisanje strategijskih dokumenata, ali i formalni početak koordinisanog rada s kolegama iz GSV i MF na unapređenju sistema strategijskog planiranja u Crnoj Gori.

Pred nama su godine prilagođavanja na drugačiji sistem planiranja i razmišljanja o budućnosti i, iako mogu djelovati kao usložnjavanje svakodnevnih obaveza, najbolji su alat za postizanje održivih rezultata i napredak.

INTERVJU

Šef Delegacije i kopredsjedavajući Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Crne Gore i Evropske unije, Dejvid Martin

2025. nije fiksni rok, Crna Gora može u EU i ranije

Marija Jovičević, dnevne novine Pobjeda

Princip sopstvene zasluge ostaje vodeći princip proširenja, tako da je brzina napretka zaista u rukama Crne Gore. Na osnovu toga, Crna Gora i Srbija ne bi trebalo da pristupaju istovremeno, a 2025. godinu ne treba smatrati fiksnim rokom - kaže u intervjuu za Eurokaz šef Delegacije i kopredsjedavajući Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Crne Gore i Evropske unije, Dejvid Martin. Evropski poslanik ističe da je napredak Podgorice ogroman.

EUROKAZ: Kako procenjujete napredak Crne Gore deset godina nakon što je potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s EU?

- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s EU je markirao novu fazu za Crnu Goru. Gledajući unazad, dosta je postignuto u ovom okviru saradnje i postepenog usklađivanja, između ostalog i otvaranja i napretka u pregovorima o pristupanju EU. Crna Gora je, nakon proglašenja nezavisnosti, postavila

dva strateška cilja vanjske politike, pristupanje NATO i EU. Prvi je postignut. Što se tiče drugog, ostvarujemo veoma stabilan napredak u pristupnim pregovorima s Crnom Gorom. Danas je od 35 pregovaračkih poglavlja već 30 otvoreno, od kojih su 3 privremeno zatvorena. EU je najvažniji investitor i trgovinski partner u Crnoj Gori - s 47 odsto učešća u ukupnoj trgovini za 2016. godinu i najveći donator u finansiranju grantova. SSP nudi bescarinski pristup velikom unutrašnjem tržištu EU, ali se trgovinski potencijal i dalje može unapređivati.

EUROKAZ: Možete li komentarisati novu Strategiju Evropske unije za Zapadni Balkan? Prema toj strategiji Srbija i Crna Gora će u EU ući zajedno do 2025. Da li mislite da je fer da Crna Gora čeka dok Srbija ne riješi sva pitanja sa Kosovom?

- Pristupanje Crne Gore EU ne predstavlja samo strateški cilj za Crnu Goru, već i čvrst i neupitan cilj za Uniju. To je ponovo potvrđeno više puta, nedavno i od strane predsjednika Evropske komisije u njegovom govoru o članicama Unije. Strateški priori-

Crnogorci su jasno izrazili želju da se pridruže EU, koja predstavlja uniju zajedničkih vrijednosti i ekonomsku integraciju među mnogim drugim stvarima. Ulaskom u NATO Crna Gora je jasno izabrala zapadnu Alijansu nad Rusijom. Postoji snažna želja da se pridružite evropskoj porodici i EU neće biti potpuna bez zapadnog Balkana - poručuje Martin

tet EU je da dodatno intenzivira naš rad s čitavim regionom, uključujući i Crnu Goru i Srbiju, sadašnjim predvodnicima, kako bi osigurali njihov uspješan pristup EU. Crna Gora bi trebalo da iskoristi priliku pozitivnog momentuma koji postoji među državama članicama, ispuni obaveze na putu EU i intenzivira reforme kako bi zadržala svoju vodeću poziciju. Crna Gora će morati da intenzivira svoj rad na postizanju opipljivih rezultata u vladavini prava radi rješavanja odrednica za poglavlja 23 i 24, što će nastaviti da određuje ukupan tempo pregovora. Princip sopstvene zasluge ostaje vodeći princip, tako da je brzina napretka zaista u rukama Crne Gore. Na osnovu toga, Crna Gora i Srbija ne bi trebali pristupati istovremeno, a 2025. ne treba smatrati fiksnim rokom.

EUROKAZ: Šta vidite kao glavni izazov Crne Gore u procesu evropskih integracija?

- Očekivani rezultati ne dolaze preko noći. Oni se mogu ostvarivati samo u okruženju u kojem postoji jasan konsenzus u

društvu o važnosti evropskog puta, gdje imamo snažnu i široku političku posvećenost neophodnim, a ponekad i teškim reformama i gdje se nezavisnim institucijama pruža sva potrebna podrška i resursi kako bi u potpunosti i proaktivno iskoristile svoje ovlasti.

EUROKAZ: Kako komentarišete naše administrativne kapacitete, posebno kapacitet Ministarstva za evropske poslove?

- Reforma javne uprave je jedan od osnovnih principa procesa pristupanja i ključna je za osiguranje vladavine prava i poboljšanje ekonomskog učinka. Dobro upravljanje predstavlja osnovu za održivost reforme sektora, društveno-ekonomskog razvoja i rasta - to je stoga važno. Stoga pozdravljam činjenicu da će nacrt zakona o državnim službenicima i namještenicima omogućiti napredak u nekoliko oblasti, uključujući zapošljavanje i odabir kadra zasnovanog na zaslugama, koji bi trebao poboljšati profesionalizaciju i depolitizaciju javne uprave u Crnoj Gori. Radujem se usvajanju i implementaciji ovog važnog elementa reforme javne uprave u Crnoj Gori.

EUROKAZ: Zapadni Balkan je veoma interesantan region za Rusiju, Tursku i Kinu. S druge strane, jedini način da se ovaj region stabilizuje jeste integracija u EU. Da li mislite da je politika proširenja dovoljno snažna da ovaj region ostane na pravom putu?

- Crnogorci su jasno izrazili želju da se pridruže EU, koja predstavlja uniju zajedničkih vrijednosti i ekonomske integracije među mnogim drugim stvarima. Ulaskom u NATO Crna Gora je jasno izabrala zapadnu Alijansu nad Rusijom. Postoji snažna želja da se pridružite evropskoj porodici i EU neće biti potpuna bez Zapadnog Balkana. Zapadni Balkan će u 2018. godini biti visoko na dnevnom redu EU i nadamo se da će sve zemlje regiona iskoristiti ovaj zamah kako bi napredovali na svom putu ka članstvu u EU. Ovaj region ima veliki potencijal koji bi trebalo dodatno unaprijediti i kroz regionalne ekonomske inicijative.

Bojim se da smo izgubili SAD kao saveznika

EUROKAZ: Kako vidite budućnost Unije nakon Bregzita, i buduće odnose između EU i SAD-a?

- Kao britanski poslanik u EP, koji je vodio kampanju za ostanak, ja sam duboko ožalošćen odlukom britanske vlade nakon rezultata referenduma. I dalje se nadam da će britanskim građanima biti omogućeno glasanje o završnom ugovoru o Bregzitu i da će odlučiti da ostanu u EU, a to je ono što neke ankete pokazuju. Uprkos tome, i dalje vjerujem u evropski projekat i njegove vrijednosti. Ne vidim alternativu EU. Više integracija je jedini odgovor na nacionalizam, jer vidimo da se pojavljuje u nekim državama članicama. Što se tiče odnosa između EU i SAD, trenutno sam zabrinut. SAD su bili pouzdan partner za EU u ključnim oblastima kao što su bezbjednost, spoljni poslovi i trgovina. Žao mi je što kažem da to više nije slučaj. Bojim se da smo izgubili važnog saveznika.

INTERVJU

Ministar spoljnih poslova i trgovine Mađarske
Peter Sijarto

Crna Gora da završi pregovore do 2021.

Piše: Marija Jovičević, dnevne novine Pobjeda

Bugarska, Rumunija i Austrija su veoma posvećene proširenju, moramo da iskoristimo predsjedavanja ovih država Evropskom unijom kako bi ubrzali put Crne Gore u EU. Zemlje Višegradske grupe ovaj cilj imaju visoko na agendi - kaže Sijarto

Ubrzani ulazak Crne Gore u EU je za Mađarsku strateško pitanje i mi tu strategiju „guramo“ kako bi se se preostala tri poglavlja otvorila u prvoj polovini naredne godine. Takođe, stalno insistiramo na činjenici da nećemo prihvatiti duži period za pregovore od četiri godine - poručuje za Eurokaz ministar spoljnih poslova i trgovine Mađarske Peter Sijarto. Ističe da je Crna Gora lider u integracijama.

EUROKAZ: Visoka predstavnik EU Federika Mogeri je tokom sastanka sa premijerom Markovićem kazala da je politika proširenja jedna od najvažnijih politika u Uniji. Da li se Vama, kao direktnom učesniku brojnih sastanaka u Briselu, čini da je politika proširenja prioritet?

- Iz perspektive budućnosti Evropske unije za Mađarsku je politika proširenja strateško pitanje. Evropska unija je suočena s istorijskim izazovima - migracije, terorizam, Ukrajina, energetska pitanje. Mislimo da to možemo prevazići ako gledamo naprijed iza horizonta, i ako radimo na strategijskom partnerstvu i prijateljstvu. Najbolji, ustva-

ri jedini način da to uradimo je proces proširenja. Što više članica Unija bude imala, to će biti i snažnija. Nama nije drago što se broj članica smanjuje, mi želimo da taj broj raste. Mi ne želimo EU 27, mi želimo EU 30 plus. I pošto dolazimo iz regiona koji je u susjedstvu Zapadnog Balkana imamo veliku osjetljivost prema ovoj regiji u odnosu na neke druge prijatelje iz zapadnih zemalja. Pokušavamo da im objasnimo šta znači za Evropu ukoliko je Balkan miran i stabilan, i šta znači za Evropu ukoliko ponovo bukne. Nabolji način da se kreira održiva stabilnost i mir je ubrzan put evropskih i evroatlantskih integracija. Mislim da je članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji nešto od čega bi obje strane imale benefite. Nema rizika ukoliko uđe nova članica od 620 hiljada građana u odnosu na milione koji čine EU. Obzirom da je Crna Gora već u NATO-u i da razumije bezbjednosnu strukturu, uz to se i ekonomske performanse zemlje popravljaju takođe, to je za nas pravi put. Ubrzani ulazak Crne Gore u EU je strateško pitanje i mi tu strategiju „guramo“ kako bi se preostala tri poglavlja otvorila u prvoj polovini naredne godine. Takođe, stalno insistiramo na činjenici da nećemo prihvatiti

duži period za pregovore od četiri godine. Za nas je 2025. predaleko, 2021. ili maksimum 2022. je naš rok.

EUROKAZ: Kakav je napredak u ključnim poglavljima 23 i 24?

- Niko se na te rezultate ne može žaliti. Vidimo veliku posvećenost Vlade i veoma precizan raspored. Vidimo da se držite tog rasporeda. S druge strane, Evropska unija mora davati sve pozitivniju reakciju na vaše napore. Što je pozitivnija njihova reakcija to će bolje performanse imati zemlja kandidat. Mislim da su reforme koje sprovedite uspješne. Vidim da se i povjerenje u investiranje u Crnu Goru poboljšava. Sada imamo tri velike mađarske kompanije koje žele da ulažu ponovo i ukoliko se to desi bićemo na prvom mjestu po investicijama u Crnoj Gori. Takođe, imamo veoma dobre povratne informacije vezano za regulatorne propise i opštu klimu za investiranje. Mislim da nema problema u pregovorima, samo treba održavati ovaj tempo. Ministar za evropske integracije je tražio da produžim mandat mađarskom ekspertu za ljudska prava. Naš diplomata će ostati ovdje dodatnih dvije godine. Upravo ovih dana Mađarska ambasada u Podgorici je uputila pomoć nikšičkoj Opštoj bolnici.

EUROKAZ: Crna Gora godinama ima veliku podršku Mađarske u integracionim procesima. Sada kada smo partneri u Alijansi da li saradnja može biti i još bolja?

- To ne treba dovoditi u pitanje. Bili smo jedan od najglasnijih zagovornika integracije Crne Gore u NATO. Bili smo NATO kontakt ambasada u dva mandata i kad su u pitanju evropske integracije moram biti jasan - Bugarska, Rumunija i Austrija su veoma posvećene proširenju, moramo da iskoristimo predsjedavanja ovih država Evropskom unijom kako bi ubrzali put Crne Gore u EU. Zemlje Višegradske grupe ovaj cilj imaju visoko na agendi. Imao sam sastanke sa kolegama članicama Višegradske grupe i kolegama-

ma s Zapadnog Balkana i rečeno da ukoliko EU ne ubrza integraciju ovog regiona, napraviće veliku grešku. To ne bi trebalo da se desi. Ukoliko se EU ubrzo ne proširi na Zapadni Balkan bićemo suočeni sa dodatnim bezbjednosnim prijetnjama i ekonomskim izazovima.

EUROKAZ: Po Junkerovoj strategiji tog ubrzanja nema. Kako komentarišete dosadašnju politiku Unije u ovoj oblasti?

- Nisam zadovoljan! Procedure za proširenje moraju biti mnogo brže. Predsjednik Evropske komisije je po ovom pitanju bio jako negativan prije nekoliko godina, a sada je pozitivan, ali ne dovoljno. Pet do osam godina za pregovore je predugo. Mi prihvatamo četiri godine kao razuman rok za pregovore. Mnogo toga može da se desi i te procedure moraju biti što kraće. Osjećam da postoji zamor od proširenja među zapadnim zemljama. I to je nešto čega se moramo otarasiti. Ubijeđen sam da je najbolji način da se prevaziđu izazovi da onima koji žele da uđu u Evropsku uniju što prije to omogućimo. Postoje zemlje, poput moje, koje su za proširenje i vrše institucionalni pritisak da se ne ponašamo kao birokrate, jer je to političko pitanje.

EUROKAZ: Znači, podržavate princip regate?

- U potpunosti! To nije timsko takmičenje za Zapadni Balkan, to je trka koja se temelji na individualnim dostignućima. Mi podržavamo proširenje, ali moramo priznati da ima država koje predvode taj proces i koje su najbolje. Crna Gora je svakako lider. Mi podržavamo i integracije Srbije i igramo ulogu partnera i prijatelja u stabilizaciji Balkana. Ako govorimo ko će biti prvi to će biti Crna Gora i Srbija. Niko ne može biti usporavan zbog nedostatka napretka kod drugih. Znači, ulazak Crne Gore u EU mora biti zasnovan samo na dostignućima Crne Gore.

Suštinske reforme zatvaraju poglavlja 23 i 24

Uvjeran sam da ćemo svih 83 privremena mjerila vezana za poglavlja 23 i 24 tokom naredne godine ispuniti da bi došli do završnih mjerila za zatvaranje u ova dva važna poglavlja – smatra Adrijan Vuksanović

Piše: Marko Vešović, dnevne novine Dan

O d otvaranja pregovora s EU u najizazovnijim pregovaračkim poglavljima 23 i 24 – koja se odnose na pravosuđe, osnovna prava, pravdu, slobodu i bezbjednost, prošlo je četiri godine, i utisak je da je Crna Gora sve bliže dobijanju završnih mjerila.

Član Pregovaračke grupe zadužen za poglavlja 23 i 24 i sekretar Ministarstva evropskih poslova, Miodrag Radović, podsjeća da je Crna Gora prva zemlja kod koje se primjenjuje novi pristup Evropske unije pregovorima o članstvu. Ovaj pristup, kako je objasnio, podrazumijeva znatno strožije kriterijume u odnosu na prethodne faze proširenja, a fokus tokom pregovaračkog procesa konstantno je na poglavljima 23 i 24, koja su otvorena među prvima, a biće zatvorena među posljednjima.

- Strogost kriterijuma se ogleda u činjenici da su u ovim poglavljima zadata ukupno 83 privremena mjerila. Najveći broj aktivnosti iz privremenih mjerila tiče se uspostavljanja zakonodavnog i institucionalnog okvira, dok je relativno manji broj mjerila posvećen uspostavljanju početnog bilansa rezultata u oblastima od

značaja. U tom smislu, želim da istaknem zadovoljstvo činjenicom da je Crna Gora u prethodnom periodu zaokružila zakonodavni okvir u dijelu reforme pravosuđa i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, donošenjem 65 reformskih zakona i na liniji međunarodnih iskustava, uspostavila nove institucije koje će doprinijeti efikasnijoj borbi protiv ovih negativnih društvenih fenomena – kazao je Radović.

On je u prvom redu pomenuo Agenciju za sprečavanje korupcije i Specijalno državno tužilaštvo. Rezultati koje su od svog osnivanja ostvarile ove institucije, kako kaže, daju za pravo da se ustvrdi kako su reformske aktivnosti sprovedene u pravom smjeru i da smo blizu ispunjenja očekivanja koja Evropska unija ima u ovoj fazi pregovaračkog procesa.

- Osnovano se nadamo da će naše procjene u skorijem roku biti potvrđene kroz definisanje završnih

Rezultati koje su od osnivanja ostvarile ASK i SDT daju za pravo da ustvrdimo kako su reformske aktivnosti sprovedene u pravom smjeru i da smo blizu ispunjenja očekivanja koja Evropska unija ima u ovoj fazi pregovaračkog procesa – ocijenio je Miodrag Radović

Skupština usvojila važne zakone koji se odnose na poglavlja 23 i 24

Osvrćući se na koji način Skupština i Odbor za evropske integracije doprinose napretku u oblasti integracija, Adrijan Vuksanović je kazao da je Skupština od otvaranja pregovora do danas usvojila veliki broj zakona koji se odnose na poglavlja 23 i 24.

- Posebno bih izdvojio ključne zakone koji se odnose na reformu pravosuđa - Zakon o Sudskom savjetu i dužnostima sudija, Zakon o sudovima, Zakon o državnom tužilaštvu, Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu čijim je donošenjem osnovano Specijalno državno tužilaštvo, Zakon o Ustavnom sudu Crne Gore, Zakon o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Usvojeni su i najvažniji antikoruptivni zakoni - Zakon o sprječavanju korupcije čijim se donošenjem osnovala Agencija za sprečavanje korupcije, Zakon o lobiranju, i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama. Dodao bih i važne zakone iz oblasti izbornog zakonodavstva - Zakon o izboru odbornika i poslanika, Zakon o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, i Zakon o biračkom spisku - naglasio je Vuksanović.

Izdvojio je i Zakon o strancima i Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, kao i izmjene i dopune Krivičnog zakona koje omogućavaju primjenu Protokola uz Konvenciju UNTOC-a o krijumčarenju migranata, te ratifikovane brojne sporazume o readmisiji s trećim zemljama i

mjerila u ovim poglavljima. Koristim priliku da potcrtam da su ovi rezultati plod posvećenog rada relativno male crnogorske administracije, što im daje na težini i značaju - istakao je Radović.

Na pitanje da, pošto je Crna Gora dobila 45 privremenih mjerila iz poglavlja 23 i 38 privremenih mjerila iz poglavlja 24, ukaže koja su među njima najizazovnija, Radović je rekao da je teško izdvajati mjerila iz skupine njih 83, zato što u suštini ispunjenje svih donosi jednu

Sporazum o saradnji između Crne Gore i Eurodžasta.

- Posebno bih želio da naglasim da je Odbor za evropske integracije čak za sedam pozicija donio predloge za izmjenu koje je Vlada prihvatila, među kojima je prihvaćen i naš predlog za izmjenu za poglavlje 23. U cilju povećanja stepena informisanosti javnosti o procesu integracija, te poboljšanja transparentnosti i kvaliteta pregovora, a s tim u vezi i aktuelnih poglavlja, Odbor sprovodi aktivnosti kojima bi ovaj proces približio svim građanima Crne Gore - organizuje javne tribine o pregovaračkim poglavljima, javne tribine s učenicima srednjih škola u Crnoj Gori, kao i sastanke sa predstavnicima lokalnih samouprava na temu korišćenja IPA fondova. Posebno bih naglasio javne tribine koje prethode pomenutim sjednicama o razmatranju pregovaračkih pozicija gdje se „iscrpe“ i razmotre valjane informacije za datu poziciju - kaže Vuksanović.

Ističe i redovne nadzorne aktivnosti Odbora u vidu sjednica na kojima se razmatraju izvještaji o realizaciji akcionih planova za pregovaračka poglavlja 23 i 24.

- Na kraju, uvijek volim da pomenem međunarodne aktivnosti Odbora, koje se ogledaju u redovnim učestvovanjem poslanika na sastancima Konferencije odbora za evropske poslove parlamenata Evropske unije i Konferencije odbora za evropske integracije/poslove država učesnica Procesu stabilizacije i pridruživanja iz Jugoistočne Evrope, na kojima se mogu razmijeniti mišljenja, i objasniti u direktnoj komunikaciji s parlamentarnim kolegama trenutna stanja pojedinih poglavlja, prije svega onih najzahtjevnijih - kazao je Vuksanović.

reformsku cjelinu, pa je svaki izazov za sebe.

- Ali sagledavajući dosadašnji rad na njima, možemo smatrati da je jedan veliki broj njih ispunjen. Ona preostala bismo mogli smatrati uslovno izazovnim, zato što su rezultati u njima već postignuti, samo je pitanje procjene koja je to dovoljna količina rezultata koja bi zadovoljila kriterijume Evropske komisije. Konkretno, radi se o mjerilima koja se odnose na finansijske istrage, oduzetu imovinu, sprečavanje pranja nov-

Glas opozicije i civilnog sektora značajan

Komentarišući ocjene opozicije i civilnog sektora da imamo ograničene rezultate u smislu primjene zakonodavstva, Miodrag Radović je kazao da je glas opozicije i predstavnika civilnog sektora onaj glas koji se veoma uvažava u našem zajedničkom interesu.

- S tim u vezi, potvrdio bih da smo svjesni da još postoje izazovi u pojedinim oblastima na čijem premošćavanju se kontinuirano radi, ali bih takođe želio da ukažem na ogroman napredak koji je postignut na dosadašnjem putu sprovođenja reforme zakonodavstva pod okriljem vladavine prava, što ni u kom slučaju ne treba zanemariti. S tim u vezi, pohvalio bih rezultat oličen u zaokruženom zakonodavnom okviru koji se direktno tiče nezavisnosti i nepristrasnosti pravosuđa, kao i predan rad na njegovoj daljoj implementaciji - saopštio je Radović.

Kazao je da je uspješan prvi mandat Agencije za sprečavanje korupcije, te da je na osnovu mišljenja Agencije do kraja prve polovine 2017.godine 20 javnih funkcionera podnijelo ostavku sa svoje pozicije ili funkcije, provje-

ca i slično, kod kojih je potrebno pokazati odgovarajući bilans ostvarenih rezultata. Novoformirane institucije koje sam već pomenuo napornim radom su uspjele uspostaviti sistem i već postići zadovoljavajuće rezultate - ističe Radović.

Navodi da se sama izazovnost krije u tome što je veliki broj novih zakonskih rješenja donio potrebu jačanja administrativnih kapaciteta, kako brojčano tako i tehnički u cilju odernizacije za borbu protiv najsavremenijih pojava kriminaliteta.

- Zasad smo se pokazali uspješnim u prevazilaženju navedenih izazova, pa se nadamo da će i naši ad-

reno je 210 izjava o imovini koje su dostavili javni službenici, što predstavlja 13 odsto godišnjeg plana na osnovu prioriteta. Naveo je i da je Agencija pokrenula prekršajni postupak zbog nedostavljanja prijave o imovini ili prihodima protiv čak 269 javnih funkcionera.

- U korpusu rezultata u oblasti borbe protiv korupcije, istakao bih i da je planove integriteta do sada usvojilo 681 (od 700) javnih tijela, a da je 676 tijela imenovalo menadžere integriteta. Takođe, u Specijalnom državnom tužilaštvu za koruptivna krivična djela donesene su naredbe o sprovođenju istrage u 12 predmeta, dok su u osam predmeta podignute optužnice, a u tri predmeta podignuti su optužni predlozi. Donijeto je pet privremenih mjera u predmetima korupcije shodno Zakonu o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalom. Kada je u pitanju trajno oduzimanje imovine u jednom predmetu postupak je u toku - kaže Radović.

On je mišljenja da su to rezultati vrlo vrijedni pomena.

- Kao što sam već naveo, za velike iskorake i cjelokupan napredak potrebno je vrijeme i strpljenje, a navedeni rezultati svjedoče o postojanju svijesti i političke volje da Crna Gora ostane maksimalno posvećena nastavku reformi - ukazao je Radović.

ministrativni kapaciteti simultano s tim jačati, upravo na temelju naučenih lekcija iz dosadašnjeg procesa - ocjenjuje Radović.

Važanu ulogu u procesu integracija, posebno za poglavlja 23 i 24, ima i Odbor za evropske integracije Skupštine.

Sadašnji predsjednik skupštinskog Odbora za evropske integracije Adrijan Vuksanović rekao je da je mnogo urađeno od 2013. godine kada su otvoreni pregovori u poglavljima 23 i 24. To, kako je rekao, nije samo njegov stav kao predsjednika Odbora za evropske integracije, već je to stav i Evropske komisije.

Odbor da nadgleda proces pregovora

Govoreći o tome na koji način Skupština i Odbor za evropske integracije (OEI) doprinose napretku u oblasti integracija, Radunović kaže da bi Odbor za evropske integracije trebalo da u ime Skupštine nadgleda kompletan proces pregovora, kao i da obezbijedi zaštitu interesa građana Crne Gore, a ne da bude „protočni bojler“ za vladine predloge.

- Zbog toga je Poslovníkom Skupštine predviđeno da ga vodi predstavnik opozicije, kako bi se osigurao kritički odnos prema izvještajima o pregovaračkim poglavljima, ali i pod lupu stavila svaka pregovaračka pozicija Crne Gore. Kao prvi predsjednik ovog Odbora, insistirao sam na obezbjeđivanju mogućnosti da OEI zaustavi usvajanje pregovaračke pozicije za koju smatra da nije u interesu naših građana. Tako je, kako ukazuje, došlo do rješenja da „Odbor za evropske integracije mišljenje o pregovaračkim pozicijama donosi većinom od ukupnog broja članova. Na negativno mišljenje o nacrtu pregovaračke pozicije Odbora za evropske integracije, Vlada će se izjasniti u roku od osam dana. Najkasnije pet radnih dana nakon izjašnjenja Vlade, Odbor za evropske integracije će dati konačno mišljenje na predmetni Nacrt pregovaračke pozicije.“

- Mislim da je to ključna ingerencija OEI. Kada je praćenje napretka u poglavljima 23 i 24 u pitanju, Odbor bi trebalo da organizuje vrlo česta saslušanja najodgovornijih ljudi u državi, posebno onih za koje se procjenjuje da su smetnja implementaciji vladavine prava – saopštio je Radunović.

- Prije svega, moram da naglasim da se dosadašnji napredak u poglavljima 23 i 24 ogleda u tome da smo došli do značajnog napretka u dijelu zakonodavne reforme i jačanja institucija. Dakle, Skupština je usvojila gotovo sve važne zakone i sada država ulazi u zahtjevniju stranu priče, a to je – pravilna implementacija. Ocjena Evropske komisije je da su početni rezultati ostvareni u dijelu suzbijanja korupcije na visokom nivou, i u dijelu nekih oblika organizovanog kriminala, što nam daje vjetar u leđa, da nastavimo s jačanjem institucija. Dalje, reforme u oblasti migracija i azila se dobro sprovode kako je i ocijenjeno od strane predstavnika Evropske komisije – smatra Vuksanović.

Ono što predstavlja, po njegovom mišljenju, veliki izazov u narednom periodu jeste dalje jačanje administrativnih kapaciteta i organizovanje praktičnih obuka, a sve u cilju valjane implementacije.

- Moram napomenuti da je uključivanje organizacija civilnog društva u radne grupe za oba poglavlja dobra stvar, i mišljenja sam da treba još više intenzivirati rad na unapređenju konsultacija s civilnim društvom. Uvjeran sam da ćemo sva 83 privremena mjerila vezana za poglavlja 23 i 24 tokom naredne godine ispuniti da bi došli do završnih mjerila za zatvaranje u ova dva važna poglavlja. Jako je važno da se pokaže snažna politička volja i odlučnost u borbi za vladavinu prava, ali i u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala – ukazuje Vuksanović.

Poglavlja 23 i 24 u pregovorima s EU Crna Gora je otvorila u decembru 2013. godine, kada su predstavljena sva 83 privremena mjerila.

Kako smatra bivši predsjednik Odbora za EU integracije Slaven Radunović, sav napredak koji je postignut je kozmetičke prirode.

- To je i logično, jer oni koji bi trebalo da budu nosioci borbe protiv korupcije i ogranizovanog krimi-

Brisel nema posebne zahtjeve za napredak u poglavljima 23 i 24

Upitan da li je Crna Gora iz Brisela dobila posebne zahtjeve u pravcu napredovanja u svim oblastima, s obzirom da se poglavlja 23 i 24 smatraju najtežim u pregovorima, Miodrag Radović je rekao da „kolege iz Evropske komisije kontinuirano prate rezultate koje Crna Gora ostvaruje u poglavljima 23 i 24, a to podrazumijeva i konkretne preporuke u pravcu ostvarenja daljeg napretka u ovim oblastima“.

- Postoji nekoliko mehanizama za provjeru stanja na terenu u oblasti vladavine prava, u prvom redu ekspertske misije, kao i nekoliko ustaljenih formi kroz koje Crna Gora periodično informiše EK o ostvarenom napretku. Preporuke Evropske komisije uvijek tretiramo s dužnom pažnjom i one nam služe kao smjernice za dalje unapređenje stanja u oblastima od značaja – kazao je Radović.

Objasnio je da je non pejper EK o stanju u oblasti vladavine prava podijeljen s crnogorskom javnošću, pa se svi mogu uvjeriti koliko su preporuke Brisela u pravcu napredovanja u ovim poglavljima zahtjevne u odnosu na trenutno stanje.

- Dakle, nekih posebnih zahtjeva, sem praćenja realizacije postojećih, nema – tvrdi Radović.

nala, ujedno su i najzainteresovaniji da do stvarnih pomaka u toj borbi ne dođe. Najbolji primjer za to je Agencija za sprečavanje korupcije, za čiji formiranje su se dugo i udruženo borili opozicija, civilni sektor i predstavnici EU.

Infrastrukturni projekti u okviru Agende povezivanja

Podsticaj dinamičnijem ekonomskom rastu i razvoju Crne Gore i regiona

Piše: **Bojan Vujović**, Ministarstvo evropskih poslova

Tokom perioda kada se nakon prethodne recesije na globalnom nivou čak i ekonomije najrazvijenijih država svijeta suočavaju s poteškoćama u postizanju značajnih realnih stopa rasta, Crna Gora sasvim izvjesno doživljava još veći izazov - iznalaženje izvora dugoročnog, adekvatno strukturiranog i održivog ekonomskog rasta i razvoja koji bi, uporedo s intenziviranim procesom evropske integracije, pozicionirali crnogorsku ekonomiju na evropskom i svjetskom tržištu. Ekonomska teorija, a ni praksa, po pravilu ne poznaju univerzalan i uspješan odgovor ovakvom izazovu, ali osnovne ekonomske zakonitosti ukazuju da efikasno korištenje prirodnih resursa u kombinaciji s efektivnom ekonomskom politikom, jačanjem konkurentnosti malih i srednjih preduzeća i podsticanjem investicija značajno doprinose uspjehu procesa.

Primjerom intenziviranog razvoja post-tranzicionih ekonomija Istočne Evrope, postalo je jasno da je dobra infrastrukturna povezanost jedan od osnovnih preduslova za dinamičniji ekonomski rast i razvoj, posebno manjih država kakva je Crna Gora. S druge strane, unapređenje infrastrukture je dugotrajan i nadasve skup proces, čije okončanje bez podrške EU i ostalih međunarodnih partnera nije izvjesno u skorijoj budućnosti. Svjesna ograničenja i umanjnih mogućnosti država regiona da samostalno investiraju u razvoj infrastrukture, Evropska unija već više od osam godina podržava pripremu i sprovođenje infrastrukturnih projekata posredstvom Zapadnobalkanskog investicijskog okvira (ZIO). Prepoznajući značaj novih investicija, posebno u infrastrukturu, EU je u okviru nove finansijske perspektive 2014-2020

namijenila oko milijardu eura bespovratne podrške koja će posredstvom ovog instrumenta biti dodijeljena infrastrukturnim projektima koji doprinose boljoj povezanosti regiona. Cjelokupan koncept unapređenja infrastrukturne povezanosti, kako kroz razvoj fizičke infrastrukture, tako i kroz sprovođenje brojnih reformskih mjera koje bi trebale doprinijeti efikasnijem korištenju infrastrukture, nazvan je Agendom povezivanja.

Iako je prvobitno formiran kao posebna platforma za zajedničku pripremu i infrastrukturnih projekata bespovratnim sredstvima EU i međunarodnih finansijskih institucija, ZIO je postao glavni mehanizam posredstvom kojeg EU podržava sprovođenje infrastrukturnih projekata u okviru Agende povezivanja. Ovi projekti dodatno se promovišu u kontekstu Berlinskog procesa, kao uobličene inicijative kojom EU politički i finansijski podržava države Zapadnog Balkana u procesu pristupanja EU i unapređenju ključnih aspekata regionalne saradnje. Upravo projektna orijentacija Berlinskog procesa čini ovaj novi vid saradnje EU i država Zapadnog Balkana jedinstvenim izvorom novih investicija u infrastrukturu koja će povezati države regiona međusobno i s ostatkom Evrope, ali i doprinijeti dinamičnijem ekonomskom rastu i razvoju.

Kako bi posredstvom ZIO dodijelila sredstva za sufinansiranje investicija u konkretne projekte, EU je krajem 2014. definisala Metodologiju za sufinansiranje sprovođenja prioritarnih regionalnih infrastrukturnih projekata. Metodologijom je predviđeno da EU sufinansira investiciju u sprovođenje projekta do unaprijed određenog procentualnog iznosa za pojedini sektor ili podsektor, dok ostatak sredstava države obezbjeđuju iz kreditnog zaduženja i/ili alternativnog izvora finansiranja.

Dodatno, u kontekstu sprovođenja novog metodološkog pristupa ZIO, u Crnoj Gori je pokrenut kompleksan i temeljan proces formiranja Jedinstvene liste prioritarnih infrastrukturnih projekata. U skladu s preporukama Evropske komisije, Vlada je početkom 2015, a zatim i krajem 2016. donijela Odluku o obrazovanju Nacionalne investicione komisije, krovnog tijela zaduženog za promovisanje sistematskog planiranja investicija u infrastrukturu, koordiniranje aktivnosti koje se odnose na pripremu Jedinstvene liste prioritarnih infrastrukturnih projekata i razmatranje različitih mogućnosti finansijske podrške za pripremu i/ili sprovođenje projekata iz oblasti infrastrukture. Na osnovu detaljnih metodoloških uputstava za procjenu strateškog značaja i spremnosti projekata, krajem 2015. usvojen je Jedinstvena lista, koja je zatim ažurirana sredinom 2017. Ažurirana Jedinstvena lista sadrži ukupno 57 projekata čija indikativna vrijednost iznosi približno 5 milijardi eura. Ovakav sistematičan pregled infrastrukturnih projekata odražava prioritete opšte razvojne politike Crne Gore i osnova je za predlaganje projekata za finansijsku podršku ZIO i ostalih izvora finansiranja u narednom periodu.

Prepoznajući bespovratnu podršku EU u okviru Agende povezivanja kao značajnu priliku za sufinansiranje sprovođenja važnih projekata, Crna Gora je već tokom 2015, prve godine primjene ovakvog pristupa ZIO, uspjela da podnese dvije uspješne projektne prijave koje je odobrila Evropska komisija. Kao rezultat uloženi napora, ovi projekti su predstavljani na Bečkom samitu u julu 2015. Prvim projektom EU s 20 miliona eura sufinansira polovinu od ukupno 40 miliona vrijednih radova na zamjeni signalnog sistema u željezničkoj stanici Podgorica, sanaciju šest kritičnih kosina i rekonstrukciju betonskih mostova na željezničkoj liniji Bar - Vrbnica. Dodatnih 25 miliona eura EU je izdvojila za sufinansiranje 20% od uku-

pno 127 miliona eura vrijednih radova na izgradnji crnogorskog dijela 400kV elektro-mreže koja povezuje Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu i Srbiju. Ukupna vrijednost investicija u sprovođenje ova dva projekta je 167 miliona eura, od kojih je 45 miliona bespovratna finansijska podrška EU.

Pored nesporno važnih investicija u infrastrukturu u oblasti saobraćaja i energetike Crna Gora je, u skladu s prioritetima procesa pristupanja EU, prepoznala i značaj razvoja infrastrukture u oblasti zaštite životne sredine. Zbog toga je Crnoj Gori, po prvi put u okviru Agende povezivanja, odobreno sufinansiranje projekta Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Podgorici, faza I. Za ovaj projekat, koji je predstavljen na Samitu u Trstu u julu 2017, EU je dodijelila 10,5 miliona od 50 miliona eura, kolika je ukupna vrijednost projekta.

Bez namjere preispitivanja ili potvrđivanja učinkovitosti modela agregatne potrošnje, izvjesno je da će investicije u sprovođenje ovih, ali i budućih infrastrukturnih projekata multiplikativno uticati na rast BDP-a, ali i djelimično na pozitivnu korekciju ostalih makroekonomskih indikatora u Crnoj Gori. Ovakvi projekti zasigurno stvaraju preduslove za intenzivniji razvoj turizma, poljoprivrede, uslužnih djelatnosti i malih i srednjih preduzeća, kao osnovnih dugoročnih izvora rasta i razvoja crnogorske ekonomije. Na dugi rok ostvarivanje ovakvog scenarija je još izvjesnije, posebno računajući na podršku EU sredstvima strukturnih instrumenata u periodu nakon članstva u EU.

Konačno i sasvim opravdano, za infrastrukturne projekte koje sprovodimo uz podršku ZIO s pravom se može reći da su značajan faktor za ostvarivanje dugoročnog, dinamičnog i održivog ekonomskog rasta i razvoja crnogorske ekonomije, ali i dokaz koristi koje dugoročno donosi proces pristupanja EU.

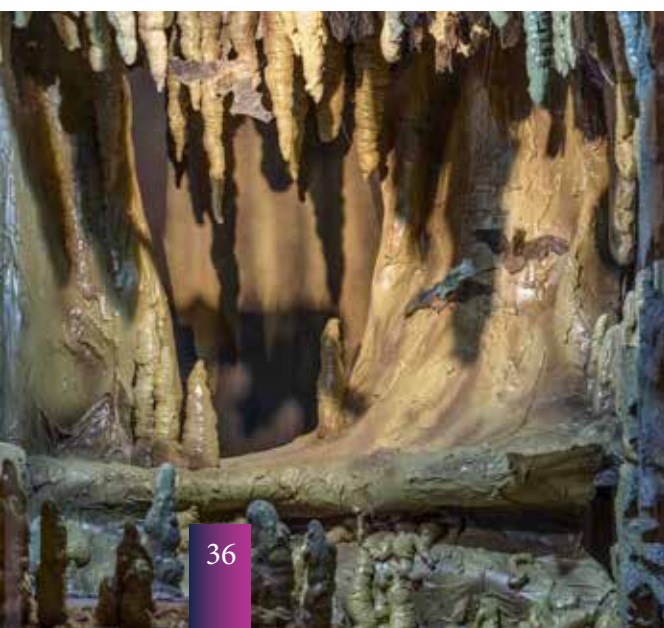
Museumcultour

dijeljena u deset tematskih cjelina, predstavljala je eksponate iz depoa Prirodnjačkog muzeja, koji su usljed nedostatka prostora i drugih kapaciteta, još od velikog zemljotresa 1979. godine, čuvani zatvoreni, gotovo nepoznati široj javnosti.

Pećinska soba koja pruža doživljaj kraške pećine, geološko-paleontološka soba s eksponatima koji ilustruju evoluciju života na teritoriji Crne Gore, soba morskog svijeta, soba Skadarskog jezera, planinska soba, šumska soba, sve ispunjene karakterističnim predmetima i predstavnicima crnogorske faune, koji su za potrebe izložbe predstavljeni u svojim prirodnim staništima. To su samo neki od prepoznatljivih elemenata ove postavke, koja je zbog svojih digitalizovanih sadržaja i interak-

Piše: Jasna Bulatović, Ministarstvo evropskih poslova

Građani Podgorice, a prije svega djeca predškolskog i školskog uzrasta, donedavno su imali u svom kraju izuzetno korisnu i ilustrativnu izložbu Prirodnjačkog muzeja Crne Gore, koja im je pružala priliku da dopune, a nerijetko i dožive nastavne i enciklopedijske sadržaje. Ova izložba, po-

ktivnog karaktera, bila naročito prijemčiva mlađoj populaciji.

Javnosti je ostalo poznato da su izložbu pripremili kustosi Prirodnjačkog muzeja u saradnji sa Ministarstvom kulture, međutim manje je poznato da je sve realizovano uz podršku sredstava Evropske unije, koja su ovom slučaju opredijeljena kroz program prekogranične saradnje IPA Adriatic 2007-2013, odnosno projekat Museum Cultour- Enrich Cultural Tourism.

Naime, sve je počelo kada su biolozi Prirodnjačkog muzeja odlučili da se pridruže inicijativi koja im je pružala mogućnost da razmjenjuju znanja, iskustva i ekspertizu sa svojim kolegama širom jadranskog područja: iz Italije, Slovenije, Hrvatske i Albanije. Veliki broj muzeja na jadranskom podneblju suočavao se s približno istim izazovima: nedostatak od-

govarajuće savremene opreme i smještajnih kapaciteta, što se značajno odražavalo na kvalitet i efekat njihovih usluga. Tako su muzejski kapaciteti ostajali neiskorišćeni, a time i nedovoljno konkurentni da bi postali dio turističke ponude svog kraja.

Stoga je mreža jadranskih muzeja predstavljala priliku da se putem tržišno orijentisanih programa i aktivnosti osnaži kulturni turizam i da se stvori novi, prekogranični turistički proizvod, koji će biti promovisan putem zajedničke strategije marketinga i komunikacije, i koji će doprinijeti povezanosti jadranskog kulturnog nasljeđa. Polazeći od pretpostavke da je kulturni turizam osnov za održivi razvoj i upoznavanje nasljeđa svake jadranske zemlje, svi učesnici u projektu nastojali su da unaprijede postojeću ponudu postavljanjem novih i renoviranjem postojećih, stalnih i privremenih izložbi.

Zahvaljujući ovoj inicijativi, u Notranjskom muzeju u Postojni postavljena je karstološka izložba; u park-pećini Postojnska Jama pripremljena je trodjelna zbirka; u Prirodnjačkom muzeju u Rijeci postavljena je pokretna izložba Diverzitet je značajan, a restauriran je dio stalne postavke o morskom biodiverzitetu Kvarnerskog područja. Projekat je obuhvatio i nekoliko muzeja u provinciji Ferrara: Muzej šume i jelena u Mezoli, Muzej teritorije Ostelato, Ekomuzej Arđenta, Prirodnjački muzej San Alberto u Raveni, a restaurirani su najinteresantniji djelovi izložbi u Morskom muzeju u San Benedetu del Trontu (provincija Askoli Pičeno) i Nacionalnom muzeju u Beratu (Albanija).

U okviru projekta su realizovane i brojne zajedničke aktivnosti orijentisane ka muzejskim operaterima: ispitivanje tržišta na bazi postojećih i potencijalnih posjetilaca, obuka za muzejsko osoblje, zajedničke komunikacijske strategije, nove tu-

rističke ponude koje mogu da upotpune doživljaj jadranske kulture.

Prirodnjački muzej Crne Gore je kroz ovaj projekat dobio priliku da razvije svoju prvu trajniju izložbu i prikaže prirodne i kulturne vrijednosti karakterističnih ekosistema Crne Gore. Izložba pod nazivom Priroda nas spaja, koja je bila postavljena u periodu od juna 2014. do decembra 2016. u Podgorici je ostvarila zapažen uspjeh i predstavila se kao sasvim inovativan segment turističke ponude Glavnog grada.

Doprinos ove izložbe prepoznat je i od strane nezavisne ekspertize Ministarstva kulture Crne Gore u sklopu projekta Turistička valorizacija muzeja u Crnoj Gori, čiji podaci pokazuju da je odgovarajućom organizacijom prostora, smještajem muzejske građe i politikom poslovanja, ova izložba zadovoljila i međunarodne muzeološke standarde.

Umrežavanjem do uspješnih EU projekata u lokalnim zajednicama

Pišu: Vanja Starovlah i Darko Mrvaljević, Zajednica opština Crne Gore

Lokalne samouprave imaju važnu ulogu na putu države prema EU i implementaciji evropskih vrijednosti u lokalnim zajednicama. U tim poduhvatima od izuzetnog je značaja finansijska podrška koju pruža Evropska unija. Ipak, podrška centralnih vlasti i pozitivna percepcija građana dosadašnjih rezultata, kao i kvalitetan odgovor na izazove koji su pred društvom u cjelini u narednim integracionim etapama, ključni su preduslovi uspješnosti u procesu pristupanja. Lokalne uprave jesu proaktivne u nastojanju da svoj doprinos daju konkretnim projektima,

ali i kao sastavni dio svih strateških planova i aktivnosti u procesu pristupanja, te partner u njihovoj efikasnoj i kvalitetnoj implementaciji.

U finansijskoj perspektivi 2014-2020 Crna Gora dobija finansijsku podršku Evropske unije putem Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA), koji je koncipiran tako da pomogne zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima da bolje usklade svoje sisteme, politike i standarde s EU zakonodavstvom. U ovoj finansijskoj perspektivi lokalnim samoupravama su na raspolaganju značajna bespovratna finansijska sredstva za realizaciju kapitalnih

i strateški važnih projekata u interesu građana i lokalne zajednice.

U proteklom periodu, crnogorske lokalne samouprave su prošle kroz program jačanja kapaciteta u korištenju EU fondova. Stečeno iskustvo, kao i uspostavljena partnerstva s inostranim partnerima, dobar su preduslov za aktivno učešće naših opština u novootvorenim prekograničnim i transnacionalnim EU programima saradnje, kao i drugim programima Unije.

Istovremeno, crnogorske opštine su stekle iskustvo u pripremi i implementaciji projekata finansiranih iz EU. Međutim, još uvijek postoji potreba za daljim jačanjem kapaciteta i koordinisanjem lokalnih uprava u upravljanju fondovima EU. Nakon pristupanja EU veliki dio ERDF i Kohezionih fondova treba da koriste lokalne vlasti za svoje investicione projekte.

Imajući ovo na umu i u cilju doprinosa procesima pristupanja EU i olakšavanja korišćenja strukturnih i kohezionih fondova u budućnosti kroz aktivno učešće u procesu programiranja, pružanje stručnih savjeta kolegama iz lokalne samouprave ili drugim akterima koji djeluju na polju lokalnog razvoja, kao i u sprovođenju zajedničkih međuopštinskih aktivnosti i prekograničnih projekata, Zajednica opština Crne Gore (ZOCCG) osnovala je Mrežu opštinskih projekt menadžera.

U Crnoj Gori ne postoje regionalne vlasti, pa je međuopštinska saradnja ključna za regionalni razvoj i implementaciju EU projekata od regionalnog značaja, uz podršku na-

cionalnih vlasti. S obzirom na veličinu Crne Gore i mali broj opština (23), Mreža opštinskih projekt menadžera s iskustvom u implementaciji projekata EU predstavlja efikasan način razmjene iskustava, korištenja postojećeg znanja i brze implementacije partnerstava potrebnih za uspješno korištenje raspoloživih fondova EU.

Mreža opštinskih projekt menadžera djeluje kao jedinstvena platforma za međuopštinsku saradnju kako bi se olakšala apsorpcija fondova EU na lokalnom nivou. Integracija Mreže opštinskih menadžera projekata s drugim inicijativama Zajednice opština (Centar znanja, radne grupe itd.) doprinosi postizanju održivog poboljšanja ljudskih resursa i kapaciteta za apsorpciju na podnacionalnom nivou upravljanja.

Glavni zadaci Mreže opštinskih projekt menadžera su:

- Pomoć sekretarijatu ZOCCG u programiranju fondova EU u Crnoj Gori
- Identifikovanje i iniciranje projektnih ideja za opštine,
- Identifikovanje relevantnih partnerstava
- Podizanje kapaciteta kroz stalnu razmjenu informacija i iskustava, i obezbjeđivanje ekspertске podrške svim opštinama u pripremi i sprovođenju projekata.

U proteklom periodu, Mreža je pružala značajnu podršku lokalnim samoupravama u Crnoj Gori, uključujući organizaciju niza obuka o pripremi i implementaciji pro-

Rezultati Mreže u brojkama:

- Organizovano 8 obuka za zaposlene u lokalnim upravama i javnim službama i ustanovama čiji je osnivač opština
- Obuke je prošlo više od 170 zaposlenih
- U otvorenim pozivima za novu finansijsku perspektivu opštine su aplicirale sa 170 projekata
- U novoj finansijskoj perspektivi opštine su, do sada, povukle blizu 3 miliona eura, a očekuju se rezultati za još tri programa
- Pružena podrška u pripremi 20 aplikacija
- Posredovano u uspostavljanju 40 partnerstava
- Dato je blizu 100 obavještenja o svim raspisanim pozivima (kako EU tako i drugih donatora), izmjenama relevantnih evropskih i nacionalnih dokumenata, pozivima za partnerstva, primjerima velikog broja projekata, relevantnim informacijama iz drugih opština, i drugo.
- Učešće na više nacionalnih i međunarodnih Konferencija, Info dana i ostalih događaja
- Pripremljena i usvojena inicijativa za uspostavljanje Rivoing fond za opštine (za prefinansiranje projekata)

jekata finansiranih od strane EU, podrška opštinama u identifikaciji projektnih ideja i uspostavljanju partnerstava za otvorene pozive za podnošenje prijedloga, organizacija info dana o otvorenim pozivima za organe lokalne uprave, javne službe i institucije itd.

Svakako najveći uspjeh Mreže u proteklom periodu je usvajanje Inicijative za formiranje Rivoing fonda za opštine od strane Vlade Crne Gore, uz veliku podršku Ministarstva evropskih poslova i Odbora za evropske integracije Skupštine Crne Gore, što je finansijski izraz našlo u Predlogu Budžeta Crne Gore za 2018. godinu.

Uz to, Ministarstvo finansija je prilikom pripreme Nacrta Zakona o finansiranju lokalne samouprave, uvažilo ovu inicijativu u odnosu na formulisanje posebnih odredbi u Zakonu koje se odnose na uspostavljanje i funkcionisanje Rivoing fonda za opštine.

Potreba za ovom inicijativom je proistekla iz činjenice da je, za realizaciju projekata u velikom dijelu dostupnih programa EU, neophodno prefinansiranje u iznosu do 90% sredstava. S obzirom na otežavajuću finansijsku situaciju većine crnogorskih opština, prefinansiranje projekata predstavlja veliki teret za njihove budžete, što se krajnjem odražava na njihove kapacitete i spremnost da apliciraju za EU fondove.

Stoga je usvajanje ove inicijative veliki podstrek za lokalne samouprave da u što većoj mjeri razvijaju sopstvene kapacitete i apliciraju za dostupne fondove.

S ovom Inicijativom, ostvarenim rezultatima u prethodnom periodu kao i drugim izazovima s kojima se susrijeću opštine u pripremi i implementaciji EU projekata, ZOCC je imala priliku da upozna i Odbor za evropske integracije u više navrata. Kontinuitet saradnje kroz format konsultativnog saslušanja i učešća u radu prilikom razmatranja ključnih dokumenata vezanih za EU fondove, pozitivan je primjer zajedničkih napora da se sagleda problematika na lokalnom nivou. Uz to, zaključci i preporuke u skladu s potrebama lokalnih uprava dodatna su afirmacija rada ZOCC i Mreže opštinskih projekt menadžera.

U proteklom periodu, Mreža opštinskih projekt menadžera se potvrdila kroz konkretne i mjerljive rezultate. Značajan doprinos razvoju međuopštinske saradnje, kvalitetnoj pripremi projektnih predloga, podrška u implementaciji odobrenih projekata i uspostavljanje mehanizma finansijske podrške opštinama ključna su ostvarenja.

I u vremenu pred nama, Mreža će snažno afirmisati unapređenje unutrašnjih kadrovskih resursa u lokalnim samoupravama, kako bi se na kvalitetan način pripremili za sledeće, intenzivne etape evropskog puta Crne Gore. Oslanjajući se na vrijedne, ambiciozne i predane lokalne službenike, uz podršku kreatora politika i donosioca odluka na svim nivoima, Mreža stvara solidnu bazu za efikasno i efektivno korišćenje kako trenutno dostupnih instrumenata podrške, tako i buduće strukturne fondove EU.

Kulturna politika Evropske unije

Piše: Ana Savjak, Ministarstvo evropskih poslova

Koji je osnovni cilj evropske integracije? Stvoriti samo Evropu poslovnih ljudi i privrednika, ili Evropu građana? Prošlo je više od 30 godina od govora Žaka Delora na prvoj Međuvladinoj konferenciji u Luksemburgu, kada je osmi predsjednik Evropske komisije upozorio da se Evropa budućnosti može pretvoriti u *neidentifikovani politički objekat* ako ne preuzme odgovornost upravljanja ne samo ekonomskim i monetarnim pitanjima, već i društvenim politikama, kulturom i željom svojih građana za zajedničkim životom. Evropska unija se, od modela saradnje u oblastima uglja i čelika, zajedničkog tržišta, agrarne politike i politike konkurentnosti, sve više razvija u model za organizovanje efikasne nadnacionalne demokratije; međutim, činjenica je da evropski projekat nije dovoljno blizak građanima Unije. Efikasnost, upravljački i stručni konsenzus, jednom riječju – tehnokratija, sami po sebi ne mogu proizvoditi značenje. Oni mogu biti u službi demokratije, ali ne predstavljaju „horizont zajedničkog smisla“, koji grade pojedinci isključivo kroz dijalog i svijest, a ne strah od različitosti, stvarajući tako osjećaj pripadnosti zajednici. EU se često vidi kao nužno zlo, kao previše kompleksna, hladna i daleka da bi se razumjela, voljela i da bi se na nju uticalo; premda se i njeni kritičari intuitivno ponose svojim „evropskim identitetom“ kada odu iz Evrope i suoče s opasnostima pojednostavljenih sistema i stvarnosti van nje.

Nakon Maastrichta, kada je članom 128 Ugovora o Evropskoj uniji kultura prvi put direktno spomenuta u pravnoj tekovini EU i kada se i formalno prepoznaje kulturna dimenzija evropske integracije, ona se sve više oblikuje kroz ova dva registra – ekonomski i društveno/politički, i u priliku da se oni povežu. S jedne strane, neophodno je stvoriti nove evropske priče koje se suprotstavljaju politici straha, a s druge, treba ulagati u kulturne politike koje doprinose stvaranju zajedničkog prostora u kojem ti evropski narativi mogu da djelaju.

Evropski narativi su nužno višestruki, budući da se kultura i kulturne politike na nivou Unije promišljaju ne toliko prema logici identiteta, odnosno ekskluzivnosti, čiji je prirodni ideal nacionalna država, već prema logici raznolikosti, odnosno inkluzivnosti, koja je svojstvena višekulturnim zajednicama. Iz toga proizilazi i slogan „ujedinjeni u raznolikosti“, koji govori o jedinstvenom kulturnom i jezičkom bogatstvu EU. Cilj zajedničke politike u oblasti kulture nije da harmonizuje kulturne identitete, već da zaštiti i unapređuje bogatstvo evropske kulture.

O tome svjedoče i dvije osnovne komponente pravne tekovine EU u oblasti kulture - Konvencija UNESCO o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza iz 2005, koju je EU ratifikovala 2006. (a Crna Gora 2008. godine), te Saopštenje Komisije o Evropskoj agendi za oblast kulture u globalizovanom svijetu, koja uvodi princip otvorenog metoda koordinacije, odnosno saradnje država članica u oblasti kulture, s posebnim naglaskom na kulturološku raznolikost i interkulturni dijalog, te na kulturu kao osnovnu komponentu u međunarodnim odnosima. Kada je riječ o kulturi u pregovorima za pristupanje EU, Konvencija UNESCO iz 2005. i navedeno Saopštenje Komisije su, zajedno s učešćem u programima Unije za podršku kulture, najvažniji dio Poglavlja 26 - Obrazovanje i kultura, koje je Crna Gora otvorila i privremeno zatvorila na sjednici Međuvladine konferencije 15. aprila 2013.

Govoreći o značaju kulture za proces evropske integracije, težnje da se podrži i oblikuje evropski kulturni kolektivitet prepoznaju se i prije Maastrichtskog ugovora. Delorova komisija, na primjer, usvaja 1985. „Radni program za stvaranje Evropske naroda“, kada počinje da se, kao zvanična zastava Evropske zajednice, a kasnije EU, koristi plava zastava s dvanaest žutih zvijezda, Betovenova *Oda radosti* postaje zvanična himna, a 9. maj, kao godišnjica istorijske Šumanove deklaracije, počinje da se obilježava kao Dan Evrope.

Iste godine se, na inicijativu tadašnje ministrice kulture Grčke i poznate glumice Meline Merkuri, uspostavlja i program *Evropska prijestonica kulture* (prva je bila Atina, 1985), s namjerom da se predstavi raznolikost kulturne baštine i stva-

ralaštva evropskih gradova i podrži kulturni turizam, jačajući na taj način i kulturne veze, uzajamno razumijevanje i osjećaj evropejstva. Iako ne podrazumijeva nužno direktnu finansijsku podršku, program Evropska prijestonica kulture pokazao se kao veoma značajan za brendiranje gradova i njihovo simboličko, ali i društveno-ekonomsko izmještanje s „periferije“ u centralne kulturne i turističke tokove Evrope. Program je kasnije obuhvaćen većim instrumentima kulturne podrške EU, poput programa *Kultura 2000*, i njegovih nasljednika, a 2014. je otvorena mogućnost da titulu evropske prijestonice kulture od 2021. ponesu i gradovi iz zemalja kandidata ili potencijalnih kandidata za članstvo u Uniji, pa i gradovi Crne Gore.

Sredinom devedesetih godina prošlog vijeka se uspostavlja nekoliko programa podrške kulturi, podijeljenih prema umjetničkim oblastima: Kaleidoskop za izvođačke, vizuelne i primijenjene umjetnosti, Rafael za kulturnu baštinu i *Ariane* za književnost i podsticanje čitalačke kulture. Ovi su programi nakon Ugovora iz Amsterdama objedinjeni u program *Kultura 2000*, instrumentu kojim je EU željela podsticati saradnju između država članica na poboljšanju poznavanja kulture i istorije svojih naroda, očuvanju i zaštiti kulturne baštine, kulturnim razmjenama i podsticanju književnog i umjetničkog stvaralaštva (prema članu 167 Ugovora o funkcionisanju EU). Nastavak ovog programa bio je program *Kultura 2007-2013*, a u perspektivi 2014-2020 se djelatnosti kulturnih i kreativnih sektora, uključujući i audiovizuelni, podržavaju kroz program *Kreativna Evropa*. Dio ovih programa postale su i inicijative

poput Evropske prijestonice kulture, Evropske oznake baštine, Dana evropske baštine, kao i pet evropskih nagrada: za kulturnu baštinu (*Europa Nostra*), književnost, savremenu arhitekturu, film (*EU Prix MEDIA*) i pop i rok muziku (*European Border Breakers Award*).

Posmatrajući razvoj programa podrške kulturi od Maastrichtskog ugovora do danas, primjećuje se da ekonomski aspekti kulture postepeno dobijaju prostora koliko i oni simbolički, a nekada i više. Ovo je posebno naglašeno u programu *Kreativna Evropa*, budući da je EU kroz ovaj program nastojala da stvori instrument podrške svoje pozicije svjetskog lidera u izvozu proizvoda kreativne industrije – podsjetimo se na potražnju za evropskim dizajnerskim proizvodima, ili, na primjer, operom, na tržištima Kine, Sjedinjenih Američkih Država, Indije, a posljednjih godina i Japana i Brazila. Takođe, kao reakcija na ekonomsku krizu iz 2009, u programu se insistira na važnom doprinosu kulture ekonomiji EU: sektori kulture i kreativnih industrija čine do 4,5% bruto državnog proizvoda EU i 4% zaposlenosti (8,5 miliona radnih mjesta, ali mnogo više ako se uzme u obzir njihov uticaj na druge sektore).

Program će budžetom od 1,46 milijardi eura podržati desetine hiljada umjetnika, kulturnih radnika i organizacija u oblasti scenskih i vizuelnih umjetnosti, izdavaštva, filma, televizije, muzike, interdisciplinarnih umjetnosti, kulturne baštine i industrije video igara. Ova sredstva će im omogućiti da rade širom Evrope, stignu do nove publike i dobiju znanja i vještine neophodne za razvoj kulture u dobu globalizacije i digitalnih tehnologija. Bilo bi reduktivno, međutim, smatrati da je isključivo dobit ta koja vodi logiku programa, odnosno da on doprinosi komodifikaciji kulture: ne može se zanemariti značaj platforme *Aerowaves*, na primjer, koja mladim plesnim koreografima širom Evrope omogućava da svoja djela izvedu u 32 partnerske zemlje, za promociju savremenog plesa u Evropi, kao ni brojnih grantova za književne prevode s manjih na veće evropske jezike za unapređenje kulturne i jezičke raznolikosti, te unapređenje pozicije na tržištu i vidljivosti uloge evropskih prevodilaca.

Više od polovine sredstava *Kreativne Evrope* opredijeljena su za aktivnosti podrške audiovizuelnom sektoru. Program MEDIA (skraćenica od francuskog *Mesures pour l'Encouragement et le Développement de l'Industrie Audiovisuelle*), danas potprogram *Kreativne Evrope*, pokrenut je 1991. kako bi se podstakla saradnja između filmskih i televizijskih djelatnika širom Evrope i jačanje evropske filmske audiovizuelne industrije, i za 26 godina podržao brojne nagrađivane filmove kao što su Čudesna sudbina *Amelije Pulen* (*Amélie*), *Život je lijep* (*La vita è bella*), fon *Trirovi Kroz talase* (*Breaking the Waves*) i *Dogvil* (*Dogville*), *Trejnspoting* (*Trainspotting*) i *Ničija zemlja*.

Programi podrške EU kulturi od svojih začetaka daju mogućnost učešća i zemljama u procesu pristupanja, kao i određenom broju trećih zemalja, što Crna Gori koristi od 2007, odnosno od zaključivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU. Učešće u programu *Kultura 2007-2013* donijelo je uspostavljanje dugoročnih partnerstava između crnogorskih kulturnih djelatnika i organizacija/institucija kulture, kao jačanje komunikacije i nivoa obrazovanja unutar kreativnog sektora. Podršku je dobio Kotorski festival pozorišta za djecu, Muzički centar Crne Gore je unaprijedio međunarodnu vidljivost svojih umjetnika i programa kroz projekte *Lutherie* i *No Borders - No Nations. Exhibition and Concerts*, nevladina organizacija *Expeditio* iz Kotora je dobila sredstva za organizaciju *PARK(ing) Day* po prvi put u Crnoj Gori, dana kada ljudi širom svijeta na najkreativnije načine pretvaraju parkinge u javna mjesta. Osim toga, Andrej Nikolaidis je, za roman *Sin*, nagrađen Evropskom nagradom za književnost (dobitnik je, 2014. godine, i Ognjen Spahić, za zbirku pripovjedaka *Puna glava radosti*), djela brojnih crnogorskih pisaca prevedena su na slovenački, italijanski i engleski jezik, a podržan je i novi talas crnogorske književne kritike kroz projekat *Criticize this!*, kulturnog udruženja Plima.

Iskustva stečena u finansijskoj perspektivi 2007-2013, predstavljaju za crnogorske umjetnike i kulturne djelatnike – pojedince, državne i lokalne institucije kulture i organizacije civilnog sektora koji se bave ovom oblašću – osnovu za razvoj modela učešća u programu *Kreativna Evropa* koji će omogućiti ne samo uspješnije korištenje dostupnih fondova, već i svjesno promišljanje onih kulturnih tekovina koje Crna Gora želi i namjerava unijeti u Evropsku uniju.

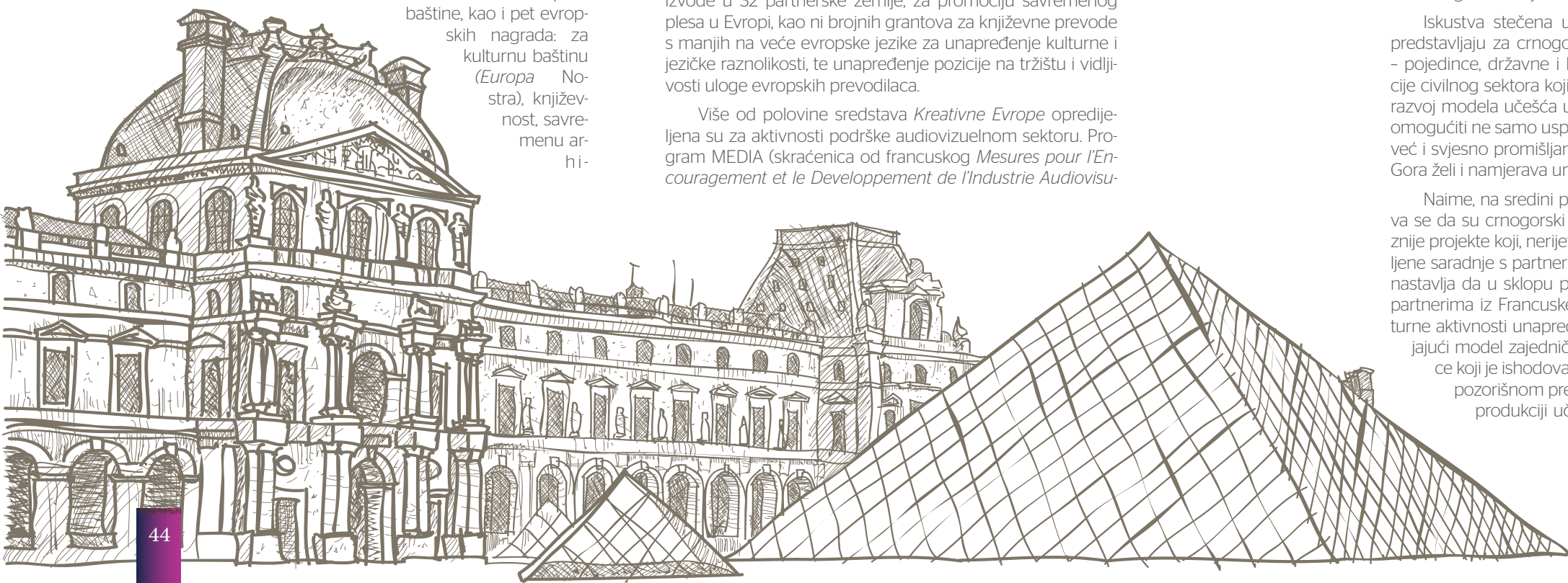
Naime, na sredini perioda sprovođenja Programa, uočava se da su crnogorski korisnici spremniji za veće, ambicioznije projekte koji, nerijetko, proizilaze iz prethodno uspostavljene saradnje s partnerima iz EU. NVO *Expeditio*, na primjer, nastavlja da u sklopu projekta *European Artizen Initiative*, s partnerima iz Francuske, Slovenije, i Rumunije sprovodi kulturne aktivnosti unapređenje građanskog angažmana, razvijajući model zajedničkog stvaralaštva umjetnika i zajednice koji je ishodovao, između ostalog, i dokumentarnom pozorišnom predstavom *KoTo(R) o Kotoru*, u čijoj su produkciji učestvovali, i kao autori i kao izvođači,

građani i građanke ovog crnogorskog grada. Muzički centar Crne Gore učestvuje u projektu *Music Up Close Network*, u okviru koga je dobio podršku za osmišljavanje posebnih koncertnih sadržaja, susrete i razgovore s publikom, muzičke radionice, komponovanje i izvođenje novih orkestarskih djela, te obuku mladih muzičara u partnerskim orkestrima Holandskog simfonijskog orkestra, Simfonijskog orkestra Barcelone, Nacionalnog orkestra Lila, Državne akademije „Santa Cecilia“ iz Rima, Sarajevske filharmonije, Slokar akademije iz Ljubljane i Međunarodne fondacije „Jehudi Menuhin“ iz Brisela.

Kao uspješne su se pokazale i institucije kao što je Opština Herceg-Novi, koja je u saradnji s Herceg Festom dobila podršku za *Operosa Montenegro Opera Festival* (OMOF), odnosno za približavanje ove umjetnosti mlađoj publici kroz moderne produkcije tradicionalnih opera, i Kraljevsko pozorište «Zetski dom» koji učešćem u projektu *EU Collective Plays* promovira višeglasje u pozorištu – višeglasje dramaturga različitih nacija koji saraduju na eksperimentalnim pozorišnim komadima, zatim stvaranje prostora da se glasovi evropskih građana čuju u pozorištu, kao i da se priče i iskustva profitnog sektora uspješno primjene u promociji pozorišne umjetnosti. Treba istaći i aktivnosti crnogorskog audiovizuelnog sektora, budući da je 2017. podršku kroz potprogram MEDIA dobio i prvi crnogorski filmski scenario, debitantsko ostvarenje Ivana Bakrača *Posle zime*.

Iako je potrebno još dosta raditi na vještinama i kapacitetima za međunarodnu saradnju crnogorskog sektora kulture u sklopu ovog programa – čemu dijelom doprinosi i rad Deska za Kreativnu Evropu, uspostavljenog u Ministarstvu kulture upravo s tom namjerom, čak i pregledom projekata s crnogorskim učešćem može se uočiti osnovni pravac djelovanja kulturne politike EU, čije je program *Kreativna Evropa* otjelotvorenje.

Taj pravac, uprkos mogućim, često brzopletim zaključcima, nije ekonomske prirode. Fokus se, naime, posljednjih godina sve više stavlja na ulogu koju evropsko građanstvo mora imati u oblikovanju ideje zajedništva, i zajedničkog smisla. Preporuke i strategije eksperata za komunikacije i kulturne politike, baš kao i težnje političkih partija koje se zalažu za ujedinjeniju Evropu, urodice plodom samo ako se građanstvo aktivnije uključi u proizvodnju zajedničkih narativa – ne samo sadržaja, već i novih formi kolektivnog imaginarnog Evrope, kroz zagovarane razlike i raznolikosti, dekonstrukciju stereotipa i borbu protiv neznanja. Polazeći od lokalne, i nadajući se tako snažnijoj nadnacionalnoj zajednici, kulturna politika Evropske unije danas teži da kroz dijalog i saradnju svojstvenu građanskom angažmanu podrži demokratske narative, i umjetničke i estetske oblike kojima se ti narativi iskazuju i prenose.

Civilni sektor partner u dostizanju EU standarda

Crna Gora je prva zemlja koja je u pregovarački tim uključila predstavnike civilnog društva. Imajući u vidu ulogu civilnog sektora u reformi crnogorskog društva i činjenicu da zahtjevan posao pregovaranja s EU podrazumijeva udruživanje svih struktura društva, danas u pregovaračkoj strukturi Crne Gore, koja broji više od 1400 ljudi, predstavnici civilnog sektora čine trećinu. Predstavnici Centra za demokratsku tranziciju, Evropskog pokreta u Crnoj Gori, Mreže za afirmaciju nevladinog sektora, Politikon mreže i Udruženja mladih sa hendikepom za Eurokaz govore o uspjesima Crne Gore tokom petogodišnjeg perioda pregovora sa EU, izazovima, ali i doprinosu njihovih organizacija procesu evropske integracije Crne Gore.

Milica Kovačević, Centar za demokratsku tranziciju:

Uprkos naslovima i saopštenjima koja u prvi plan ističu rokove, dinamiku pregovora i broj otvorenih poglavlja, vjerujem da ključni uspjeh dosadašnjeg procesa treba tražiti u onome kako se kroz njega crnogorsko društvo mijenja. Upravo tu leže i ključni izazovi. U prethodnom petogodišnjem periodu unaprijeđeno je zakonodavstvo u različitim oblastima, čime su stvorene osnove za izgradnju institucija i unapređenje praksi. Ipak, sprovedene reforme još uvijek ne daju dovoljno mjerljivih rezultata. U oblastima koje CDT prati - borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, zaštita ljudskih prava, garancija slobode medija, reforma pravosuđa i javne uprave - naše analize pokazuju da se prevalilo tek pola puta. U ispunjavanju političkih kriterijuma predstoji teži dio posla, da se evropski standardi pretoče u praksu. Tek onda kad svi počnemo osjećati koristi i

prednosti života u demokratskom i uređenom društvu, kada profesionalne i nezavisne institucije nadvladaju klijentelističke odnose i mreže, i kada građani počnu prepoznavati pravnu izvjesnost i sigurnost, moći ćemo govoriti o uspjehu i transformativnom efektu integracionog procesa.

Gotovo sve aktivnosti CDT-a su usmjerene na doprinos procesu evropske integracije, i onda kada u naslovu nemaju tu oznaku. Naše aktivnosti monitoringa institucija i procesa, zagovaranja za unapređenje javnih politika, edukacije društvenih aktera su u potpunom saglasju sa onim što su sadržaj i ciljevi integracionog procesa. U novijem periodu, istakla bih aktivnosti usmjerene na monitoring ispunjenosti političkih kriterijuma, i nuđenje institucijama konkretnih preporuka za unapređenje stanja. Nijesu uvijek sve naše aktivnosti vidljive, ali mi pažljivo analiziramo uspjeh svoje zagovaračke aktivnosti, i znamo tačno koliko doprinosimo ostvarivanju promjena u društvu.

Vuk Maraš, Mreža za afirmaciju nevladinog sektora:

Ključni uspjeh Crne Gore leži upravo u činjenici da je otvoren veliki broj poglavlja, te da je proces reformi nepovratan i da će on u određenom trenutku morati da da veoma konkretne rezultate. S druge strane, ključni izazov je i dalje nedostatak političke volje da se procesuiraju slučajevi korupcije na najvišim nivoima, čime se značajno podrivaju reforme u oblasti vladavine prava.

MANS je kao najveća i najaktivnija antikorupcijska nevladina organizacija u Crnoj Gori dala ogroman doprinos suzbijanju ove pošasti, a samim tim ispunjenju ključnog prioriteta iz procesa evropskih integracija. U kontinuitetu otkrivamo i procesuiramo najveće slučajeve korupcije, unapređujemo zakone i politike koji se odnose na borbu protiv korupcije, pratimo rad institucija i dajemo konkretne preporuke za unapređenje, a sve s ciljem da nadležni organi konačno otpočnu efikasne postupke protiv korumpiranih funkcionera, koji će se okončati adekvatnim osuđujućim presudama.

Jovana Marović, Politikon mreža:

Ključni uspjeh predstavlja ispunjavanje uslova za otvaranje 30 pregovaračkih poglavlja i privremeno zatvaranje 3. Ključni izazov odnosi se na izgradnju jakih i nezavisnih institucija koje treba da obezbijede jednakost svih građana pred zakonom. Trenutno imamo snažan politički uticaj na institucije i kao takve se ne mogu izboriti sa korupcijom i organizovanim kriminalom, obezbijediti i garantovati slobodu medija, fer izbore, smisleno učešće zainteresovanih strana u procesu donošenja odluka.

Politikon mreža (PIN) je osnovana prije 12 mjeseci. Tokom prve godine postojanja PIN se kontinuirano bavio procesom proširenja, odnosno pravcima za unapređenje izvještavanja o procesu integracije zemalja Zapadnog Balkana, vrednovanja postignutog i definisanja prioriteta. S obzirom na to da sam članica radne grupe za poglavlje 23, Pravosuđe i temeljna prava, od marta 2012. godine, zajedno sa ostalim članovima iz nevladinog sektora od samog početka insistiram na transparentnosti procesa pregovora.

Aleksandra Pavićević, Udruženje mladih sa hendikepom:

Kao ključni uspjeh vidim težnju Vlade Crne Gore, posebno Ministarstva evropskih poslova da uključi sve strukture društva i proces s političkog „prenese“ na društveni nivo, koji se tiče svakog građanina Crne Gore. U tom kontekstu bih posebno istakla priliku da se podrže i promovišu ljudska prava, odnosno osnovne vrijednosti, kako kroz podršku koja se pruža Crnoj Gori u podizanju kapaciteta institucija, i prenošenju najboljih praksi, tako i u sprovođenju zakona na kojem se sve više insistira.

Otkrivanje slabosti administrativnih kapaciteta vidimo kao jedan od ključnih izazova s kojim se administracija mora suočiti, procijeniti i zaista stvoriti kvalitetan kadar koji ovaj proces može „nositi“, odnosno doprinijeti uspješnom članstvu.

Istakli bismo svakako promociju ljudskih prava osoba s invaliditetom kroz sve oblasti kojima smo se bavili u proteklom periodu, posebno pristupačnošću, visokim obrazovanjem zapošljavanjem, i zagovaranjem podrške za stvaranje uslova za samostalan život OSI. U brojnim kampanjama i aktivnostima smo koristili prilike da promoviramo evropske vrijednosti, ali i da ukažemo, prozovemo i zahtijevamo bitno drugačiji pristup i odnos institucija i cijelog društva prema OSI.

Momčilo Radulović, Evropski pokret u Crnoj Gori:

Zahvaljujući pregovorima s EU i cijelom procesu evropske integracije, Crna Gora više nije ista zemlja. Njene institucije su ojačale, sistem vrijednosti je na neki način oporavljen od udara koje su mu nanijele devedesete godine, a opšta društvena atmosfera je mnogo naprednija kad su u pitanju različite društvene vrijednosti. Teško je izdvojiti neki detalj iz cijele te slagalice procesa evropske integracije, ali je otvaranje ovolikog broja poglavlja definitivno kompliment za sve nas - Vladu i njene institucije, ali i civilno društvo koje je u značajnoj mjeri doprinosilo kroz direktno učešće u tom procesu. Saradnja u tom procesu između Vlade i NVO je nešto što je Crnu Goru izdvojilo od ostalih zemalja Zapadnog Balkana.

Nacionalna konvencija o evropskoj integraciji Crne Gore je nešto na šta smo u Evropskom pokretu s jedne strane najponosniji, a s druge strane, to je proces uključivanja ukupnog civilnog sektora u proces pregovora. Ta dvije tačke su bile nešto što je nama najviše značilo, a i izazvalo najviše društvenih promjena, jer je naša vizija o potrebi direktnog uključivanja civilnog sektora u procese pregovora preko radnih grupa bila u to vrijeme dobro dočekana od premijera Igora Lukšića i ministra vanjskih poslova Milana Ročena. Naša inicijativa je prihvaćena i kao rezultat toga danas imamo veliki broj NVO uključenih u proces pregovora. S druge strane, Nacionalna konvencija je bila ta koja je napravila jedan novi narativ u cijelom odnosu između Vlade i civilnog sektora - s više od 400 ljudi, eksperata koji su došli iz javne uprave i civilnog sektora u šest radnih grupa, dokazali smo da Vlada i civilni sektor mogu kvalitetno da saraduju kad se stvari rade na profesionalnom i ekspertskom nivou, a kao rezultat imali činjenicu da su neke preporuke Nacionalne konvencije završile u Ustavu i zakonima.

Mazivost Nutele kao evropska vrijednost

Kako je eskalirao problem različitog kvaliteta proizvoda na istoku i zapadu Evrope

Piše: Radovan Bogojević, Televizija Prva

„Slovaci zaslužuju isto ribe u svojim ribljim štapićima kao svi ostali, a Česi isto kakaa u svojoj čokoladi,” rekao je u septembru predsjednik Evropske komisije, Žan Klod Juncker u obraćanju Evropskom parlamentu i zaslužio gromoglasan aplauz. Bilo je to, međutim, gašenje požara, a uključivanjem šefa Komisije priča o različitom kvalitetu proizvoda u zapadnoj i istočnoj Evropi dostigla je svoj vrhunac. „U uniji jednakih ne može biti potrošača druge klase. Neću prihvatiti da se u nekim djelovima Evrope prodaje hrana lošijeg kvaliteta nego u drugim zemljama, iako je pakovanje i brendiranje identično”, rekao je Juncker. On je kazao da već postoje pravila koja to zabranjuju i da ih treba sprovesti, pa je Komisija opredijelila milion eura da pomogne nacionalnim agencijama za hranu da bi se izborili s ovom praksom. Budući da zakoni EU dozvoljavaju različite proizvode ako je sastav jasno označen na deklaraciji, ostaje nejasno na koja je tačno pravila mislio prvi čovjek Evropske komisije.

Evropska kanta za smeće i prehrambeni rasizam

Sumnje da je istočna Evropa „smetlište” EU, gdje se odlaže roba lošijeg kvaliteta, postoji još od pada Berlinskog zida, a potrošači iz istočnih zemalja već godinama

odlaze u kupovinu u susjednu Austriju i Njemačku vjerujući da se tamo kvalitetniji proizvodi. No sve do prošle godine ovakve sumnje nisu bile podržane ozbiljnim naučnim istraživanjima, niti s najvećih političkih adresa. Nedavno su, međutim, zemlje istočne i južne Evrope sprovele su niz istraživanja različitog opsega i kvaliteta, no s istim rezultatom: razlika u proizvodima postoji. A onda su uslijedile i oštre političke reakcije, posebno od zemalja Višegradske grupe. Premijer Mađarske Viktor Orban opisao je situaciju kao „najveći skandal u skorijoj prošlosti”, dok je premijer Bugarske Bojko Borisov razlike u proizvodima nazvao svojevrsnim aparthejdom. Češki ministar poljoprivrede je rekao da se zemlje osjećaju kao „evropska kanta za smeće” dok su poljske novine situaciju nazvale „prehrambenim rasizmom”. Na kraju je slovački premijer Robert Fico rekao da se zemlje moraju same braniti i zaprijetio bojkotom proizvoda ukoliko Evropska unija ne učini nešto. Bio je to jedan od rijetkih slučajeva da zemlje Višegrada traže da se Briselu da više ovlaštenja, jer u posljednje vrijeme insistiraju na više slobode odlučivanja za nacionalne vlade.

Šta su tačno pokazala istraživanja? U Slovačkoj riblji štapići sadrže manje ribe nego u Austriji. U Češkoj je utvrđeno da u mesnom naresku ima mehanički otkoštene pileline, dok je u njemačkoj verziji nareska samo svinjetina. U Mađarskoj Nutela nije isto kremasta, a keks je manje

hrskav nego u Austriji. Čak i deterdžent za rublje slabije pere na niskim temperaturama u Češkoj. Od 32 proizvoda čije je slovenačke i austrijske verzije testirane, deset je bilo lošijeg kvaliteta u Sloveniji, uključujući Milka čokolade drugačijeg ukusa, voćne jogurte s manje voća i Kola Kolu s više šećera.

A onda je najmlađa članica Evropske unije sprovela opsežno istraživanje u kome je ispitano 26 proizvoda tj. njihove verzije u Hrvatskoj i Njemačkoj, dok je iza rezul-

tata je stala Hrvatska Agencija za hranu. Prema istraživanju je 54% proizvoda bilo manjeg kvaliteta u Hrvatskoj dok je 60% bilo skuplje. Samo u 4 od 26 ispitanih proizvoda, cijena i kvalitet su bili isti. Viršle sadrže otkoštenu meso, iako se ne bi smjelo označavali kao meso. Dječja hrana Hippo sadrži značajno manji udio povrća i veći udio riže od njemačkog proizvoda. Kašica ima manje repinog ulja u Hrvatskoj, koja je izvor omega 3 masnih kiselina, važnih za razvoj djece. Nutela sadrži surutku a u Njemačkoj samo obrano mlijeko, a voćni jogurt Activia

ima manje jagoda a više šećera nego njemački. „Neki od njih proizvedeni su u istoj fabrici, što pokazuje da u njima postoje dva proizvodna lanca”, rekla je hrvatska predstavnik u Evropskom parlamentu, Biljana Borzan, koja je bila u jedan od inicijatora istraživanja. Borozan kaže da joj smeta kada neko banalizuje temu kako je Hrvatskoj bitno koliko lješnika ima u nuteli. „Ne radi se o tome, već o političkom pitanju ravnopravnosti svih građana, koja u ovom trenutku ne postoji,” zaključuje Borozan.

Na istoku to vole slađe

FoodDrinkEurope, lobistička grupa koja zastupa interese prehrambene industrije u Briselu, poručila je da su razlike koje postoje u proizvodima posljedica niza faktora, uključujući prilagođavanje lokalnim ukusima, dobavljačima i kupovnoj moći. I proizvođači su se oglašili sa sličnim argumentima. Iz Koka Kole su poručili da njihov napitak sadrži više fruktozno-glukoznog sirupa u češkoj i slovenačkoj verziji jer su prilagodili originalni recept lokalnom ukusu. Slično je saopšteno i iz SPAR-a, u čijoj je slovenačkoj verziji voćnog jogurta bilo 40% manje jagode a više šećera nego u austrijskoj, kao i kompanije koja pravi riblje štapiće s manje ribe za slovačko tržište. Pa čak i iz Henkela, proizvođača detrdženta čiju češka verzija slabije pere na nižim temperaturama, poručuju da se radi o prilagođavanju lokalnim navikama, jer po njima. Česi peru veš na većim temperaturama. Milka je negirala da postoje ikakve razlike u njenim čokoladama, i pored nalaza slovenačkih eksperata.

Jedno od objašnjenja otpada i na nacionalna zakonodavstva, jer recimo Austrija ima zakon o minimalnoj količini ribe u ribljim štapićima, dok zemlje istočne Evrope to nemaju. Jedan od lanaca trgovina objasnio je hrvatskim medijima da oni ne mogu uraditi puno, jer i kada probaju da nabave proizvode direktno od proizvođača, u tome ih sprječue multinacionalne kompanije koje dozvoljavaju kupovinu samo preko određenog distributera za određenu zemlju.

Predstavnici zemalja istočne Evrope doživljavaju

ovakva objašnjenja kao vrlo licemjerna, podsjećajući da su istraživanja pokazala da su vrlo često sporni proizvodi zapravo skuplji u istočnoj i srednjoj Evropi.

EU na potezu

EU je zadužila komesarku za pravdu, potrošače i jednakost polova, Čehinju Veru Jurovu, da se bavi ovim pitanjem i opredijelila milion eura za nacionalna ispitivanja i dodatni milion da se uspostavi jasna metodologija testiranja proizvoda. „Kada kažem da shvatam ovaj problem vrlo ozbiljno onda to i mislim”, kazala je Jurova i dodala „mi mislimo po prvi put da kažemo jasno: ovo je nefer komercijalna praksa.” Evropska komesarka se nada da će testiranje proizvođa i javno objavljivanje imena kompanija koje imaju različite verzije proizvoda posramiti te kompanije, ili ih barem uplašiti bojkota.

Iako za sada nema najava o izmjeni zakona, hrvatska parlamentarka Biljana Borozan smatra da ne bi bili u ovom problemu da je zakon dobar. Saglasan je i češki premijer: „Aktuelni zakon u EU ne osigurava krivično gonjenje zbog obmanjujućih praksi. Moramo da ga promijenimo”, kazao je Bohuslav Sobotka. Česi su ranije najavili da će tražiti da se zabrani da postoje različitih verzije proizvoda ukoliko su one isto brendirane, s istim logom, fontom i ambalažom.

Neki proizvođači su već počeli da rade nešto na tom planu. Dr Oetker je stavio naljepnicu „specijalna edicija” na picu koja se prodaje u istočnoj Evropi, a koja ima manje mocarele nego ona iz austrijskih supermarketa. Slično planira i da uradi Tulip, koji stavlja mašinski otkoštenu piletinu u mesni narezak u Češkoj. Da bi izbjegao optužbe za obmanjujući brending najavili su da će ambalaža češkog i njemačkog proizvoda izgledati potpuno različito. Ima i potpuno drugačijih primijera. Bahlsen i Pepsi su nakon kritika riješili da će njihovi proizvodi biti apsolutno isti u svim zemljama EU.

Očekuje se da u prvoj polovini 2018. Zajednički istraživački centar (JRC) trebalo da ustanovi jedinstvenu metodologiju po kojoj bi se testirali proizvodi.

Šta za crnogorske privrednike znači jedno evropsko tržište bez granica

Velika poslovna prilika neograničenom pristupu više od 500 miliona potrošača

Piše: Marija Mirjačić, ND Vijesti

Crnogorska preduzeća će ulaskom države u EU imati neograničen pristup tržištu koje ima više od 500 miliona stanovnika, kao i pristup najvećoj integrisanoj ekonomskoj oblasti na svijetu koja pokriva 30 odsto svjetskog BDP-a. U cilju stvaranja tog jedinstvenog evropskog tržišta uklonjene su brojne zakonske, tehničke i birokratske prepreke slobodnoj trgovini i slobodnom kretanju kapitala.

Da bi domaći privrednici iskoristili tu značajnu poslovnu priliku koja im se pruža moraju biti konkurentni. To znači da na vrijeme trebaju usvojiti EU standarde, smisliti

dobru marketnišku strategiju, prilagoditi poslovanje i proizvode uslovima tržišta, modernizovati se, graditi kvalitetne brendove, ispitati detaljno tržište...

O brojnim prednostima otvorenog tržišta EU, konkurenciji koje ono donosi, pripremi za ulazak na to tržište, troškovima koje ta priprema donosi, koristima od tog tržišta, zaštitnim mehanizmima za poslovanje i drugim značajnim pitanjima za Eurokaz govore šef Delegacije EU u Crnoj Gori Ajvo Orav, potpredsjednica Privredne komore (PKCG) Ljiljana Filipović i pomoćnik ministra ekonomije Goran Šćepanović.

Šef Delegacije EU u Crnoj Gori Ajvo Orav naglasio je da je jedinstveno tržište s 500 miliona potrošača i 21 milion malih i srednjih preduzeća najveće dostignuće EU i da je to podstaklo ekonomski rast i učinilo svakodnevn život evropskih preduzeća i potrošača lakšim i sigurnijim.

Orav

Filipović

Šćepanović

„To podstiče konkurenciju i trgovinu, poboljšava efikasnost, podiže kvalitet i pomaže u smanjenju cijena” istakao je Orav.

On je objasnio da su benefiti za crnogorska preduzeća od tog tržišta ogromni. Postepeno usklađivanje s pravilima EU, na primjer, u oblasti standarda proizvoda će crnogorskim kompanijama olakšati prodaju svojih proi-

zvoda u zemljama članicama EU, carinske formalnosti će u potpunosti prestati prilikom pridruživanja Crne Gore EU. Dalje, crnogorski proizvodi i usluge se mogu slobodno prodati širom EU, a crnogorske kompanije će moći da profitiraju iz desetina sporazuma o slobodnoj trgovini koje EU ima s partnerskim zemljama.

„U stvari, preduzeća sada mogu imati koristi od sve-

obuhvatnih reformi koje Crna Gora preduzima na putu EU. Crna Gora postepeno poboljšava efikasnost pravosuđa i jača vladavinu prava. To su ključni faktori koji omogućavaju bolje poslovno okruženje i investicionu klimu. Paralelno s tekućom konvergencijom regulative EU promovise makroekonomsku politiku usmjerenu ka stabilnim i održivim javnim finansijama, dopunjenu značajnim strukturalnim reformama. To su ključni uslovi za postizanje trajne ekonomske i društvene transformacije, ali, očigledno, potrebna je snažna politička volja da bi se to napravilo uspješnim”, naglasio je Orav.

Potpredsjednik Privredne komore (PKCG) Ljiljana Filipović objasnila je da otvoreno tržište donosi brojne prednosti kroz intenzivniju i liberalizovanu trgovinu, efikasniju alokaciju resursa, efekat akumulacije, sniženje kamatnih stopa i veći priliv stranih investicija, a ono što podstiče nastanak ovih ekonomskih efekata je slobodan protok robe, usluga, radnika i kapitala, kao i nemjerljivo veći stepen političke i pravne sigurnosti koje pruža članstvo u EU.

„Među brojnim koristima koje crnogorski privrednici mogu imati od evropskog tržišta su rast tržišta, eliminacija tarifnih i netaarifnih barijera, lakši transfer tehnologija, primjena istovjetnog trgovinskog režima i običajnih pravila. Nakon pristupanja Crne Gore EU, ekonomska pozicija proizvođača može se promijeniti na bolje ili na gore zavi-

sno od toga koliko je preduzeće uspješno i konkurentno na tržištu. Najviše koristi će imati izvoznici, oni koji su sposobni da privuku nove investicije i da obezbijede finansiranje iz strukturalnih i kohezionih fondova. Mala privatna preduzeća s visoko obrazovanom radnom snagom mogu biti dobitnici”, naglasila je Filipović.

Ona je objasnila da će se ukidanjem granica ulaskom u EU, domaći privrednici suočiti sa pritiskom konkurencije, te da se poljoprivrednici i poljoprivredna preduzeća mogu suočiti s ozbiljnim izazovima, ali ukupni efekat pridruživanja na njih u velikoj mjeri zavisi i od domaće poljoprivredne politike.

„Oni koji mogu očekivati pogoršanje svoje ekonomske pozicije nakon ulaska u EU, ali i tokom pristupanja su u, trenutno, nekonkurentnim sektorima. Sektori i preduzeća koji su propustili da se na vrijeme restrukturiraju, koji su uživali domaću zaštitu od inostrane konkurencije, od kojih neki to i dalje očekuju, glavni su gubitnici integracije u EU”, kazala je Filipović.

Među koristima od pristupanja EU su, između ostalog, niz subvencija za zemlje članice, renome koji država dobija ulaskom u EU, nema viznog režima. Privredni prednosti donosi napredak u zakonodavstvu, stabilnost, sigurnost, te otvaranje novih tržišta.

Crna Gora će formirati jedinstvenu kontakt tačku za usluge

Šćepanović je kazao da lokalne kompanije moraju biti konkurentne kako bi iskoristile prednosti jedinstvenog tržišta EU i one će moći ne samo da se poslovno nastanjuju u EU, već i da pružaju svoje usluge pregoranično, bez obaveze osnivanja u EU.

„Registraciju kompanija će moći da izvrše putem jedinstvene kontakt tačke za usluge, gdje se osigurava laka dostupnost informacijama elektronskim putem i mogućnost da se tim informacijama pristupi bez prepreka, kao i to da se na jednom mjestu mogu obaviti sve formalnosti. Jedinstvena kontakt tačke za usluge osnovana je u svim zemljama EU, kako pružaoci usluga ne bi gubili mnogo vremena i imali finansijskih troškova izazvanih čestim posjetama relevantnih organa u cilju kompletiranja svih procedura i formalnosti. Crna Gora je u obavezi da istu osnuje do dana pristupanja EU. To se automatski reflektuje na smanjenje troškova za naša preduzeća” objasnio je Šćepanović.

Priprema za ulazak na EU tržište podrazumijeva i troškove za privrednike u tom procesu, a usvajanje standarda EU i prijetnja tržišnoj poziciji domaćih proizvođača zbog konkurencije su najozbiljniji troškovi. Filipović je kazala i da troškovi mogu nastati i kao proizvod slobodnog kretanja radne snage i kapitala.

„Naime, studenti i naučnici koji budućnost ne vide u svojoj zemlji, nesmetano mogu da odu u neku drugu zemlju članicu EU. Na taj način zemlja (privrednici) ne gubi samo potencijalnu radnu snagu, već i potencijalne inovacije i nove ideje koje je mogla da iskoristi u svom razvoju. U pretpristupnom periodu značajnu pomoć pružaju IPA fondovi. Od sposobnosti Crne Gore da pripremi kvalitetne projekte i sposobnosti da njima upravlja, zavisiće kakvi će biti njihovi efekti” rekla je Filipović.

„Ulazak u EU ima veoma važan i finansijski aspekt kroz novčane transfere iz budžeta EU u slabo razvijene regione (strukturni fond), kao i finansijsku pomoć poljoprivrednicima EU, što se finansira iz zajedničkog budžeta (poljoprivredni fond). Obje vrste pomoći dostupne su članicama EU koje se smatraju nerazvijenim i poljoprivrednim zemljama. Svaki region, koji po glavi stanovnika ima BDP manji od 75 odsto prosjeka u EU, ima pravo na korištenje ovih fondova.

Jedno od važnih pitanja je na koji način crnogorski privrednici treba da se pripreme za ulazak na evropsko tržište. Prema riječima Filipović, pravila EU su veoma precizna kad su u pitanju standardi koje određeni proizvodi treba da zadovolje i privrednici se moraju upoznati sa svim zahtjevima tog tržišta.

„Proizvođačima je pružena mogućnost da šemama kvaliteta zaštite određeni proizvod, za koji postoji jasno definisana tradicionalna receptura i postupak proizvodnje, što im otvara nove mogućnosti plasmana proizvoda na domaćem i EU tržištu. Ulazak na evropsko tržište podrazumijeva da su proizvodi konkurentni. To zahtijeva primjenu odgovarajućih marketinških strategija koje se danas temelje na liderstvu u troškovima (troškovi proizvodnje moraju biti niži nego kod konkurenata), da se osobinama proizvoda/usluge bolje od konkurencije zadovoljavaju želje i potrebe kupaca ili fokusiranju izbor jednog segmenta u okviru grane”, objasnila je Filipović.

Pomoćnik ministra ekonomije Goran Šćepanović je istakao da veće tržište predstavlja veću šansu za svakog privrednika, ne samo za plasman sopstvenih proizvoda, već i za nabavku povoljnijih sirovina i novih tehnologija. Uz to, ne treba zanemariti ni tržište radne snage, posebno u oblastima u kojima nemamo dovoljno osposobljene kadrove.

„U cilju stvaranja jedinstvenog tržišta uklonjeno je stotine tehničkih, zakonskih i administrativnih prepreka slobodnoj trgovini i slobodnom kretanju među državama članicama EU. Zahvaljujući tome preduzeća su proširila svoje poslovanje, a to je doprinijelo padu cijena i potrošačima omogućilo veći izbor. Veće tržište nudi veće šanse i najviše će zavisi od samih privrednika da li će uspjeti da se blagovremeno pripreme za ulazak na veće tržište. Pod pripremama se, prije svega, podrazumijeva prilagođavanje poslovanja i proizvoda uslovima tržišta po pitanju tehničkih propisa, standarda poslovanja i pristupa potrošačima”, rekao je Šćepanović.

On je objasnio da će nakon ulaska u EU, Crna Gora primjenjivati ugovore o slobodnoj trgovini koje je EU zaključila s trećim zemljama, dok će ugovori o slobodnoj trgovini koje je zaključila Crna Gora prestati da važe.

Šćepanović je istakao da veće tržište predstavlja i opasnost jer otvara pristup stranim kompanijama domaćem tržištu. Zato je, prema njegovim riječima, važno raditi na osavremenjavanju kapaciteta, pratiti dešavanja na razvijenim tržištima i prenositi pozitivne trendove.

„Svaki izlazak na veće tržište ne mora biti uspješan, ali i tu treba sagledavati dešavanja i učiti na tuđim greškama kako bismo izbjegli da pravimo sopstvene. Crnogorsko tržište se smatra malim tržištem. Posmatrano u granicama Crne Gore, to može biti i dobra stvar, jer ne postoji pretjerana zainteresovanost najvećih kompanija za preveliku ekspanziju, što pruža šansu našim kompanijama da se prilagođavaju. U ekonomiji postoji pravilo da kompanija mora stalno da se razvija i raste kako bi opstajala na tržištu, upravo iz razloga što konkurencija ne miruje i što novi trendovi kreiraju nove potrebe. To je ono što predstavlja opasnost, jer još uvijek kod nas postoji mišljenje da dostizanjem određenog nivoa koji zadovoljava lične ambicije, dalji razvoj kompanije nije neophodan”, rekao je Šćepanović.

Pomoćnik ministra ekonomije je kazao da je tržište za određene proizvode već potpuno otvoreno, kao i da su preporuke za ulazak na evropsko tržište da kompanije ulažu u razvoj kadrova i tehnologije, koriste savremene načine reklamiranja, uvode standarde, da kroz klstersko udruživanje pokušaju ojačati svoju poziciju i da prate izmjene legislativne i donošenje nove u cilju blagovremenog usklađivanja s pravilima EU.

Šćepanović je istakao da je za domaća preduzeća posebno značajno korišćenje EU fondova, kao što je Okvirni program za konkurentnost i inovacije Horizon 2020 i program za konkurentnost malih i srednjih preduzeća COSME i fondovi rizičnog kapitala. On je objasnio da uz pomoć evropskih fondova preduzeća bi trebalo da se usmjere na povećanje sopstvenog inovacionog kapaciteta, da bi mogli da proizvode i izvoze proizvode s većom dodatnom vrijednošću, na kojima će više zarađivati.

„Upravo je jedna od najvećih koristi članstva u EU olakšana trgovina i pristup jedinstvenom tržištu EU i

Lokalne kompanije neće izgubiti tržišni udio u Crnoj Gori nakon pristupanja EU

Orav je kazao da bi bilo pogrešno vjerovati da će lokalne kompanije nužno izgubiti tržišni udio u Crnoj Gori nakon pristupanja EU.

„Kad se konkurencija povećava na crnogorskom tržištu potrošači vjerovatno imaju koristi od jeftinih proizvoda. Ali, kao što je obično slučaj u malim zemljama crnogorska ekonomija je visoko liberalizovana, pri čemu lokalna preduzeća već konkurišu stranim na mnogim poljima. Razvoj regionalnog ekonomskog područja na Zapadnom Balkanu, kako su to ljetos odlučili politički lideri regiona u Trstu prilika je da se crnogorska ekonomija pripremi za pridruživanje. Kompanije će se naviknuti na pravila EU na regionalnom nivou i moći će da ojačaju regionalne ekonomske veze. To bi bili ključni elementi uspjeha prethodnih pristupa EU” objasnio je Orav.

Šef Delegacije EU u Crnoj Gori je dodao da će kroz koordinaciju crnogorske ekonomske politike sa EU, primjenom državne pomoći i pravila konkurencije EU Crna Gora postepeno osigurati istinski nivo ravnopravnosti koja obezbjeđuje isti nivo zaštite svim učesnicima na tržištu.

unaprjeđenje izvoza roba s višim stepenom prerade. Ulaskom na tržište EU, ne ostvaruju se benefiti samo za preduzeća, već se doprinosi i unaprjeđenju institucionalnih kapaciteta kroz tehničko-finansijsku pomoć EU, prije svega za mogućnosti koje pruža korišćenje EU fondova”, rekao je Šćepanović.

Prema riječima Orava, iz prethodnih proširenja je poznato da su integracije dovele do povećanja trgovinskih i poslovnih mogućnosti za sve strane. Procjenjuje se da je proces pridruživanja EU povećao ekonomski rast u zemljama članicama koje su se pridružile 2004. godine za oko 1,75 procentnih poena godišnje tokom 2000. do 2008. godine.

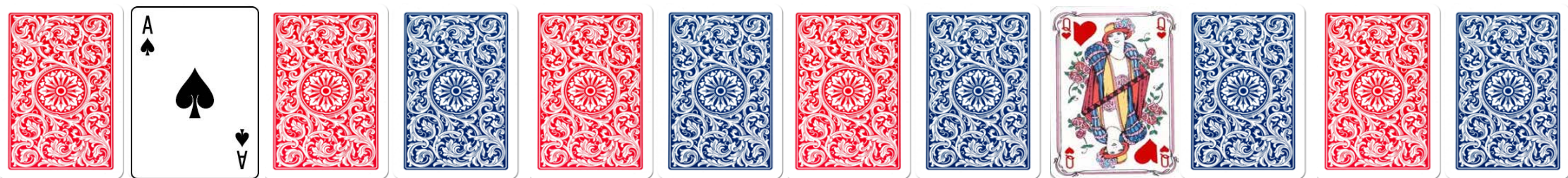
„EU je najvažniji trgovinski partner u Crnoj Gori i investitor koji čini 47 odsto ukupne trgovine i 32 odsto ukupnih stranih direktnih investicija u 2016. godini. Upotreba evra obezbjeđuje stabilan monetarni okvir koji dalje pomaže privlačenje investitora iz EU i drugih zemalja. Stalan visok nivo privatnih investicija iz EU dopunjuje značajna finansijska i tehnička podrška posebno kroz direktne grantove u okviru instrumenta pretpistupne pomoći”, rekao je Orav.

On je dodao da će nakon pristupanja EU Crna Gora biti dio najuspješnijeg i najitegrisanijeg ekonomskog

i trgovinskog bloka na svijetu i moći će da učestvuje u kohezinoj i poljoprivrednoj politici EU kao nova članica, što rezultira višestrukim povećanjem investicija koje su sufinansirane iz EU.

Orav je kazao da crnogorska ekonomija treba da postane konkurentnija da bi mogla da se takmiči na jedinstvenom evropskom tržištu.

„Preduzeća treba da se modernizuju, diverzifikuju i uvećaju proizvodnju. Takođe da grade kvalitetne brendove, istraže nove poslovne mreže i zajednička ulaganja s kompanijama EU u brzom pristupu tržištu i da osiguraju da ispunjavaju EU standardie, kao i da budu u skladu s evropskom zaštitom potrošača i evropskim pravilima. Uz to postoji ogroman potencijal za smanjenje uvoza u određenim sektorima, bliže saradnje unutar regiona... Proces modernizacije će omogućiti crnogorskim preduzećima da uspješno komercijalizuju svoje proizvode gdje god je tražnja na tržištu EU. Crna Gora može da računa na kontinuiranu podršku u tom procesu. EU je najveći donator Crne Gore bez ikakvog mogućeg poređenja - pomoć EU je predstavljala gotovo 90 odsto ukupne pomoći zemlji u 2015. godini. EU nastoji da pripremi Crnu Goru za upravljanje strukturnim i kohezivnim fondovima kada postane članica”, objasnio je Orav.

Bridž i procedura

Piše: Vanja Dabižinović,

ICE saradnik u Ministarstvu evropskih poslova

Prije nekih mjesec dana prilikom sada već ritualne jutarnje provjere EUR-Lex-a, iznenadila me neobična vijest. Na mjestu gdje se objavljuju najvažnije novosti, ispisan po-debljanim plavim slovima, stajao je naslov „Sud pravde Evropske unije odlučio da kartaška igra bridž nije sport u smislu Direktive o PDV-u”. Interesantno, pomislih... i jednim klikom propadoh kroz zečiju rupu odluke 62016CJ0090.

U pitanju je predmet u kojem se s jedne strane nalazila Engleska Bridž Unija (EBU) koja je prvobitno podnijela zahtjev pred poreskom upravom Ujedinjenog Kraljevstva (HMRC) da kartaška igra „Dvostruki bridž” bude izuzeta od plaćanja PDV-a navodeći da je u pitanju sport i da se na njih primjenjuje izuzetak od plaćanja u skladu s članom 132. stav 1. tačka (m) Direktive o PDV-u 2006/112 koji predviđa da:

„Države članice dužne su izuzeti sljedeće transakcije:

(...)

(m) „pružanje određenih usluga usko povezanih sa sportom ili fizičkim obrazovanjem a koje nevladine organizacije pružaju pojedincima koji učestvuju u sportu ili fizičkom obrazovanju”;

(...)”

Predmet se ubrzo našao pred Višim sudom Ujedinjenog Kraljevstva (Upper Tribunal - Tax and Chancery Chamber) koji je morao da tumači pravni akt EU u obliku prethodnog pitanja kako bi mogao da donese presudu. Sud otvara mogućnost da prekine postupak i uputi predmet Sudu pravde Evropske unije (CJEU), iz razloga što je smatrao da taj pojam mora biti autonomno protumačen i ujednačeno primijenjen u svim državama članicama. Samom CJEU-u je ovo jedan od razloga postojanja. Ako je nacionalni sud u sumnji oko tumačenja ili primjene prava EU, predmet može uputiti CJEU-u radi pojašnjavanja. U ovom slučaju Viši sud Ujedinjenog Kraljevstva je uputio sledeća pitanja:

1. „Koje su osnovne karakteristike koje mora imati neka aktivnost kako bi se mogla smatrati ‚sportom’ u smislu člana 132. stav 1. tačka (m) Direktive 2006/112? Tačnije, mora li aktivnost imati značajan (ili ne beznačajan) fizički element koji je bitan za njen ishod ili je dovoljno da ima značajan misaoni element koji je bitan za njen ishod? i,

2. Je li dvostruki bridž ‚sport’ u smislu člana 132. stav 1. tačka (m) Direktive 2006/112?»

Generalni advokat Marciej Szpunar

Sud pravde Evropske unije broji 28 sudija koji zasijedaju na plenarnim sjednicama i u komorama od 3, 5 i 15 sudija u zavisnosti od značaja predmeta. U njihovom radu im pomaže 11 generalnih advokata koji su zaduženi da daju svoje pravno mišljenje u predmetima koje im Sud uputi na razmatranje (od 2003. su u obavezi da daju mišljenja samo kada Sud smatra da predmet otvara novo pravno pitanje). Uloga ovih generalnih advokata je da pruže nezavisna i nepristrasna mišljenja u vezi s predmetima Suda. Mišljenje generalnih advokata je savjetodavne prirode. Djelo je jednog autora i ne obavezuje Sud, ali je ipak veoma uticajno i prati se u većini slučajeva.

Za konkretni predmet bio je zadužen generalni advokat Marciej Szpunar. G-din Szpunar prvobitno konstatuje da pojam „sport” nije definisan u samoj Direktivi kao i da na nivou Unije ne postoji sveobuhvatna

definicija „sporta” koja bi u čitavoj Uniji važila za svaki akt primarnog ili sekundarnog prava. U ovim slučajevima, kako bi uspostavili dobru polaznu osnovu, pravnici se služe tehnikom tumačenja.

Nakon analize dosadašnje sudske prakse, uobičajenog značenja termina „sport” među priznatim evropskim rječnicima, same konstrukcije člana 132, zakonodavne istorije Direktive o PDV-u kao i ciljeva ovih izuzetaka od opšteg pravila, g-din Szpuner pronalazi da aktivnosti koje se obično nazivaju sportom imaju zajedničko da:

„... (1.) zahtijevaju određen napor za savladavanje izazova ili prepreke (te stoga nisu isključivo rekreativne), bilo da se taj izazov sastoji u takmičenju protiv suparnika ili u nadilaženju granica tijela ili uma, (2.) savladavanje tih prepreka: (a) unapređuje određenu fizičku ili misaonu vještinu i (b) time doprinosi fizičkoj ili mentalnoj dobrobiti osoba koje se bave sportom i (3.) ne praktikuju se isključivo u komercijalnom kontekstu. Na kraju, (4.) javna percepcija ili međunarodno priznanje upućuju na postojanje „sporta”. Drugim riječima, „sport” u smislu direktive mora se shvatiti tako da podrazumijeva unapređivanje mentalne ili fizičke forme na način koji je generalno koristan za zdravlje i dobrobit građana.”

U skladu s tim, predlaže: „...da se na prvo pitanje odgovori na način da uz obilježja koja aktivnost mora imati da bi bila „sport” u smislu člana 132. stav 1. tačka (m) Direktive o PDV-u, fizički element koji je bitan

za njen ishod nije nužan. Dovoljno je da aktivnost ima značajan misaoni element koji je bitan za njen ishod.”

Povodom drugog pitanja navodi da: „Bridž nije igra na sreću niti se njegova klasifikacija sportom čini protivnom gore utvrđenim načelima. Činjenica da se, u skladu s onim što je sud koji je uputio zahtjev izložio, turniri održavaju na međunarodnom nivou i da rezultati igre direktno zavise od vještine i treninga uloženog u aktivnost, upućuje na to da je bridž sport. Potreban je značajan misaoni napor i trening da bi se moglo takmičiti u dvostrukom bridžu”, kao i: „...dvostruki bridž je na međunarodnom nivou opšteprihvaćen kao sport, svakako i zbog činjenice da ga je Međunarodni olimpijski komitet kao takvog odlučio klasifikovati 1998. Danas čak ima i olimpijski status što znači da bi mogao

biti prisutan na Olimpijskim igrama 2020”. Zaključak: „Dvostuki bridž, aktivnost koja se razmatra u ovom predmetu, predstavlja „sport” u smislu člana 132. stav 1. tačka (m) Direktive o PDVu.”

Odluka

Zadovoljna pozitivnim mišljenjem EBU je imala razloga za slavlje. Studija iz 2016. kojom je mjereno uticaj mišljenja generalnih advokata na odluke Suda, pokazuje da je 67% vjerovatnije da Sud odluči u određenom pravcu ako je to bilo mišljenje generalnog advokata. Međutim, nekoliko mjeseci kasnije desilo se upravo suprotno.

Sud, među prvim tačkama, ovako postavlja stvari:

„Uvodno valja utvrditi da je, kao što to proizlazi iz spisa podnesenog Sudu, dvostruki bridž kartaška igra koja podrazumijeva intelektualne napore i vještine čiji se fizički element čini zanemarljivim”, kao i: „Sud nije pozvan da utvrdi značenje pojma „sport” uopšteno, već da ga tumači u okviru Direktive 2006/112 o PDVu, a posebno u okviru njenih odredbi koje se tiču izuzetaka.”

Odluku zasniva na nekoliko argumenata među kojima kao prvi navodi tačku 23 mišljenja generalnog advokata koji ističe da u nedostatku bilo kakve definicije pojma „sport”, taj pojam, u skladu s dosadašnjom sudskom praksom Suda, treba utvrditi u skladu s njegovim uobičajenim značenjem u svakodnevnom jeziku:

„Definicije u opšte priznatim rječnicima u skladu su s našim intuicijama, u smislu da nužno zahtijevaju fizički element. Dovoljno je pogledati definicije koje, s ove strane Atlantika, sadržavaju rječnici Oxford Advanced Learner’s Dictionary („aktivnost kojom se ljudi bave iz zadovoljstva a koja zahtijeva fizički napor ili vještinu, obično se odvija na posebnom prostoru a u skladu s fiksnim pravilima”), Cambridge Dictionary („igra, takmičenje ili aktivnost koja zahtijeva fizički napor i vještinu a igra se ili odvija u skladu s pravilima, radi uživanja i/ili kao posao”), poljski Słownik języka polskiego (Rječnik poljskog jezika) PWN – Polskie Wydawnictwo Naukowe („vježbe i igre namijenjene unapređenju fizičke forme i takmičenje za postizanje najboljih mogućih rezultata”), francuski Larousse („fizička aktivnost namijenjena poboljšanju fizičkog stanja”), ili njemački Duden („fizička aktivnost koja se vrši radi fizičke rekreacije, kao rezultat uživanja u pokretu i igri, i u skladu s određenim pravilima [u takmičenjima]”).

Nadalje navodi da „...činjenica da aktivnost podstiče fizičko i mentalno zdravlje nije sama po sebi dovoljna kako bi se zaključilo da ta aktivnost ulazi u pojam „sport” u smislu iste odredbe...” kao i da «takmičarski karakter neke aktivnosti nije sam po sebi dovoljan da bude temelj za kvalifikaciju kao „sport”, u nedostatku nezamernog fizičkog elementa”. Zaključuje da je iz

ovih razloga tumačenje generalnog advokata zapravo bilo široko, u smislu ove odredbe, što je suprotno načelu uskog tumačenja izuzetaka od opšteg pravila.

Odluka je glasila ovako:

„Član 132. stav 1. tačka (m) Direktive Savjeta 2006/112/EZ od 28. novembra 2006. o zajedničkom sistemu poreza na dodatnu vrijednost treba tumačiti na način da aktivnost kao što je dvostruki bridž, koju obilježava fizički element koji se čini zanemarljivim, ne ulazi u pojam „sport” u smislu te odredbe.”

Sud je međutim, namigujući, među posljednjim tačkama odluke istakao da ovakvo tumačenje ne dovodi u pitanje može li aktivnost koja sadrži fizički element koji se čini zanemarljivim prema potrebi ulaziti u pojam „usluga u kulturi” u smislu člana 132 stav 1 tačka (n):

„Države članice dužne su izuzeti sljedeće transakcije:

(...)

(n) pružanje određenih usluga ukulturi i usko povezanih roba koje sprovode tijela javnog prava ili ostala tijela u kulturi koja dotična država članica priznaje;

(...)”

Ostaje nam da pratimo kako će se stvari odvijati u budućnosti. Pošto je ovom odlukom prethodno pitanje riješeno, možemo pretpostaviti kakva će biti presuda Višeg tribunala Ujedinjenog Kraljevstva. S druge strane, pitanje koje ostaje kao nejasno jeste kako će ova odluka uticati na udruženja bridža u Austiji, Belgiji, Danskoj, Francuskoj i Holandiji kod kojih se dvostuki bridž tretira kao sport pod izuzetkom člana 132 stav 1 tačka (m) Direktive o PDVu?

Za zainteresovane:

Odluka (celex: 62016CJ0090)

Mišljenje generalnog advokata (celex: 62016CC0090)

Vrijedi pogledati!

učenike završnih razreda osnovne škole. Tokom 15 minuta, koliko je trajao kviz putem interneta, 115 osnovaca iz škola širom Crne Gore pokazalo je znanje o Evropskoj uniji, ali i brzinu i vještinu u korišćenju savremenih tehnologija.

Troje najboljih je nagrađeno vrijednim nagradama - Cani je uručen laptop, Jovanu biciklo, a Relji elektronski čitač knjiga Kindle. Nagrade im je u Ministarstvu evropskih poslova uručio ministar Aleksandar Andrija Pejović i tom prilikom poručio da rezultati koje su osnovci postigli na takmičenju pokazuju da mladi ne samo što imaju znanje o EU, već znaju da koriste i najsavremenije tehnologije. „Ono što ste pokazali na takmičenju govori da znate prema čemu Crna Gora stremlji, a to je Evropska unija čiji ćete vi biti dio, u okviru koje ćete se kretati, studirati i na kraju raditi. Upravo vi ćete biti korisnici svega na čemu danas radimo. Čestitam vam na odličnom rezultatu, koji pokazuje da imamo sjajnu budućnost”, poručio je ministar Pejović najboljim

učesnicima takmičenja.

Cana, Jovan i Relja kažu da njihovi drugari znaju dosta o EU, ali i da se trude da svoje znanje obogate novim informacijama. A na pitanje šta za njih znači EU, pobjednici takmičenja odgovaraju - jedinstvo evropskih država, brisanje granica i sloboda kretanja.

Evropska unija je, kroz mnoge programe, već omogućila mladima u Crnoj Gori da se obrazuju van granica svoje države, usavršavaju znanja i pripremaju se za životne izazove. Svojom politikom i aktivnostima EU promoviše mobilnost mladih, njihovo obrazovanje i međukulturalni dijalog i utiče na razvijanje solidarnosti i tolerancije među njima. Mladi Evropljani imaju pravo da žive i rade u svakoj državi članici EU, a njihove diplome su priznate bilo gdje u okviru granica Evrope. Pravo da žive u Evropskoj uniji bez granica uskoro će imati i Relja, Jovan, Cana i hiljade njihovih vršnjaka iz Crne Gore.

Osnovci pokazali koliko znaju o EU

Cana Bulatović, učenica VIII razreda podgoričke Osnovne škole „Savo Pejanović”, za samo minut je tačno odgovorila na svih 15 pitanja o Evropskoj uniji, u takmičenju „Koliko znaš o EU?”. Gotovo jednako uspješni bili su i učenici IX razreda osnovnih škola

„Vuko Jovović” iz Danilovgrada i „Sutjeska” iz Podgorice, Jovan Popović i Relja Savić.

Ministarstvo evropskih poslova je, u okviru projekta „EU4ME”, koji finansira Evropska unija, a sprovodi UNDP, u decembru sprovelo takmičenje za

me4.eu
eu4.me
ja za evropu, evropa za mene

EU4ME – Projekt finansira Evropska unija, a sprovodi UNDP